

A Comparative Analysis of the Influence of Climate in the Poetry of Nimayoshij and Badrshaker Al-Siyab

Sayad Mahdefavazaly¹ | Safiyeh Moradkhani^{2*} | Mohamad Khosravi-Shakib³

1. M.A. in Persian language and literature, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khoramabad, Iran.
Email: sydmhdyfwadly94@gmail.com
2. Corresponding Author, Associate Professor of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khoramabad, Iran.
Email: moradkhani.s@lu.ac.ir
3. Professor of Persian language and literature, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khoramabad, Iran.
Email: Khosravi.m@lu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 04/02/2025

Received in revised form:
14/06/2026

Accepted: 16/06/2026

Published online:
22/06/2026

Keywords:

Climate,
Nima Yoshij,
FreeVerse,
Badrshaker Al-Siyab,
Nature.

ABSTRACT

The concept of climate has reemerged in contemporary artistic and literary works alongside the philosophical and sociological transformation of the concept of nature. This study examines and analyzes this concept in the poems of two contemporary poets, Nima Yoshij from Iran and Badr Shakir al-Sayyab from Iraq, using a descriptive-analytical approach. The results show that a common aspect of this discussion in the works of both poets is that examples of climate are not limited to the capacities of nature. Rather, they highlight the relationship between nature and culture. Elements such as colors, manners, traditions, food, plant textures, mountains, forests, seas, clothing, and speech all represent manifestations of the concept of climate in the works of both poets. In Nima's poetry, climatic elements primarily refer to aspects absent from classical Persian poetry and are drawn from the natural environment of his hometown. In al-Siyab's poetry, climatic elements and their manifestations are also present, with his work showing a closer affinity to ancient poetry and nature poets through its emphasis on natural themes. Both Nima and Badr Shaker al-Siyab frequently incorporate vegetation in their poetry, a similarity that can be attributed to their respective environments: Nima resides in the northern forests, while Badr Shaker lives in the groves of Jikor.

Cite this article: Favazaly, S.M., Moradkhani, S. & Khosravi-Shakib, M. (2026). A Comparative Analysis of the Influence of Climate in the Poetry of Nimayoshij and Badrshaker Al-Siyab. *Research in Comparative Literature*, 16 (2), 101-130.

© The Author(s).

Publisher: Razi University

DOI: 10.22126/jccl.2026.11734.2678

Extended abstract

Introduction

As a pivotal achievement in contemporary literature, modern poetry underwent profound transformations not only in structure and form but also in content and concepts. These shifts changed poets' perspectives on the world and the fundamental elements of poetry. Among these conceptual changes, the emergence and expansion of "Regionalism" became a key component of modern poetry, rooted in the prevalence of "Naturalism" and "Localism." This approach involves portraying not only natural elements but also reflecting the culture, customs, traditions, colors, attire, and even the specific language of each region.

This study employs a descriptive-analytical method and a comparative approach to examine and evaluate the role of regionalism in the works of two prominent and influential modern poets from Iran and the Arab world: Nima Yooshij and Badr Shakir al-Sayyab. The primary objective is to explore how the concept of region manifests in their poetry and to identify commonalities and differences in their perspectives. With the rise of modern poetry in Iran and the Arab world, traditional poetic structures were challenged. Poetry broke free from classical meter and rhyme as poets sought a new language to express contemporary human experiences. In this context, nature, often used in classical poetry merely as a backdrop or decorative element, regained its status as an independent and inspiring entity. Modernist poets, influenced by Western literary movements such as Romanticism and Symbolism, viewed nature as a source of inspiration, reflection, and sometimes as a mirror of their own emotional states. Alongside naturalism, localism became a central component of modern poetry. Poets, moving away from the generalizations typical of classical poems, emphasized particularity and paid close attention to the unique elements of their environments. This focus on "region" in its broadest sense, encompassing geographical, climatic, cultural, social, and even historical features, became significant. The region was no longer merely a pleasant landscape; it became an integral part of the poet's identity and worldview. Colors, sounds, smells, clothing, architecture, traditions, legends, and even local dialects could be woven into the fabric of poetry, adding depth and authenticity. This concept of region gives poetry a distinct identity and distinguishes it from clichés and repetition.

Research Method

This study employs a descriptive-analytical method and a comparative approach to examine and evaluate the function of Regionalism in the works of two prominent and influential modern poets from Iran and the Arab world: Nima Yooshij and Badr Shakir al-Sayyab. The primary objective is to explore how the concept of region manifests in their poetry and to identify commonalities and differences in their perspectives. Discussion Nima Yooshij, the founder of Persian modern poetry, played an unparalleled role in pioneering this path. With his boldness in breaking traditional forms and introducing new language and themes, he paved the way for new elements, including the concept of region. In Nima's poetry, region is not limited to the natural landscapes of his birthplace in the lush forests of northern Iran but reflects the spirit of the nation and Iranian identity. By using native and lesser-known elements in classical Persian poetry, such as "snow," "mountain," "forest," "plain," "sea," and even references to "Larijan" (his birthplace) and "Rey" (a historical place), Nima sought to create a tangible and real space in his poetry. Climatic components in Nima's poetry often carry specific emotional and semantic weight. Nature in his poetry is not just a setting for description but sometimes a symbol of suffering, hope, loneliness, or resilience.

Inspired by the music of northern regions, the repetition of certain words and local terms, and the detailed description of people's lives in that area, he achieved a "regional" poetry deeply rooted in culture and geography. By recreating the natural and cultural elements of his homeland in his poetry, Nima sought to connect modern poetry with the collective spirit and national identity, a phenomenon less seen in classical poetry. Badr Shakir al-Sayyab, a pillar of modern Arabic poetry and a pioneer of the "free verse" movement in Iraq, also had a profound view of the concept of region. His life in southern Iraq, particularly in the palm groves of "Jaykur" and near the marshes and swamps of this area, profoundly influenced his poetry. By drawing on elements and symbols from his regional environment, al-Sayyab freed Arabic poetry from clichés and enriched it with visual and sensory depth. In contrast to Nima, who sometimes distanced himself from classical elements to pave the way for novelty, al-Sayyab often relied on regional elements, combining them with ancient Arab myths and history to deepen his poetry. Using symbols such as "palm," "river," "rain," "soil," "fire," "wind," and describing the colors and sounds of his environment, he created a rich and vibrant space. The presence of natural elements in al-Sayyab's poetry sometimes brings him close to classical

nature poets, but his innovation lies in linking these elements with modern, mythological, and even socio-political concepts. Al-Sayyab showed how the most universal concepts could be expressed from the heart of a particular region. A comparative study of Nima and al-Sayyab reveals that both poets, despite linguistic and cultural differences, share significant commonalities in their approach to Regionalism. The most important of these is moving beyond mere Naturalism and understanding region as a context that blends nature and culture.

For both poets, regional elements encompass not only natural landscapes but also colors, clothing, customs, food, and even linguistic nuances. This comprehensive understanding of region lends their poetry depth and authenticity, firmly rooting it in cultural and local contexts. Another shared aspect is the profound influence of their living environments on their work. Nima's life in the forests of northern Iran and al-Sayyab's experiences in the palm groves of southern Iraq inspired them to incorporate vegetation and natural elements native to their habitats. This connection to indigenous nature imbues their poetry with a tangible and vibrant reality. However, distinctions emerge in their approaches. While both poets employ regional components, they differ in the depth and manner of treatment. Nima often used regional elements to break classical forms and introduce new dimensions to Persian poetry, integrating these elements with his modern worldview. In contrast, al-Sayyab frequently drew inspiration from ancient Arab myths and history, linking regional elements to the past and using them to express his cultural and national identity. Additionally, the emphasis on specific regional features, such as mountains and forests in Nima's poetry and palm trees and rivers in al-Sayyab's, reflects the unique geographical and cultural characteristics of their respective regions.

Conclusion

The transformation of modern poetry discourse paved the way for the emergence and expansion of "Regionalism" as one of its main pillars. Nima Yooshij and Badr Shakir al-Sayyab, two prominent representatives of this movement from different linguistic regions, created works that are both aesthetically rich and deeply reflective of the cultural and local identities of their societies through a fresh and profound perspective on the region. For both poets, the concept of region extended beyond mere naturalism to encompass the reflection of culture, customs, traditions, and the everyday lives of people.

This approach not only enriched modern poetry but also demonstrated how universal concepts

can be conveyed through local and regional origins, thereby bridging tradition and modernity. The influence of these two poets in broadening the regional perspective of poetry has inspired subsequent generations, underscoring the importance of cultural and biological roots in artistic creation.

واکاوی تطبیقی تأثیر اقلیم در شعر نیما یوشیج و بدرشاگرد السیاب^۱

سید مهدی فواضلی^۱ | صفیه مرادخانی^{۲*} | بدرشاگرد السیاب^۳

۱. دانشجوی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

رایانامه: sydmhdyfwdly94@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

رایانامه: moradkhani.s@lu.ac.ir

۳. استاد، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

رایانامه: khosravi.m@lu.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۲۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۱

واژه‌های کلیدی:

شعر نو،

اقلیم،

نیما یوشیج،

بدرشاگرد السیاب،

طبیعت.

با دگرذیسی گفتمان شعر نو، مفاهیم و عناصر شعری نیز دچار دگرگونی و تغییر گشتند و دیدگاه نوینی به آن‌ها در شعر ایجاد گردید. یکی از مهم‌ترین تغییرات مفهومی، اقلیم و تأثیر آن در سرایش شعر نو با توجه به غلبه «طبیعت گرایی» و «بومی گرایی» بود. تحقیق حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و به صورت تطبیقی، مسأله کارکرد اقلیم گرایی را در شعر دو شاعر برجسته معاصر ایران و عراق، نیما یوشیج و بدرشاگرد السیاب مورد بررسی و ارزیابی قرار داده است. با توجه به بررسی انجام شده، می‌توان گفت که سوییۀ اشتراکی این بحث در کار هر دو شاعر که مصادیق اقلیم تنها به ظرفیت‌های طبیعت محدود نیست؛ بلکه جنبه‌ها یا وجوه ارتباطی میان طبیعت و فرهنگ را انعکاس داده است، مسائلی مانند رنگ‌ها، آداب، و سنن، غذا، بافت‌های گیاهی، کوه‌ها، جنگل، دریا، پوشش و گفتار همگی تجلیاتی از مفهوم اقلیم را در کار هر دو شاعر، با توجه به فرهنگ غالب هر کشور، پوشش می‌دهند. در شعر نیما عناصر یا مؤلفه‌های اقلیمی بیشتر ناظر بر یادکرد مواردی است که در شعر کلاسیک فارسی غائب بوده‌اند و متعلق به بافت‌های طبیعی زادبوم وی هستند. در شعر السیاب نیز مؤلفه‌ها و تجلیات اقلیمی حضور دارند و شعر او را به لحاظ گرایی به عناصر طبیعی به شعر قدما و شاعران طبیعت‌سرا نزدیک‌تر می‌کند. نیما و بدرشاگرد السیاب در استفاده از پوشش گیاهی در آثارشان به هم نزدیک هستند و دلیل این مورد را می‌توان زندگی کردن نیما در دل جنگل‌های شمال و بدرشاگرد در نخلستان‌های جیکور دانست.

استناد: فواضلی، سید مهدی؛ مرادخانی، صفیه و خسروی شکیب، محمد (۱۴۰۵). واکاوی تطبیقی تأثیر اقلیم در شعر نیما یوشیج و بدرشاگرد السیاب. *کاووش نامه ادبیات تطبیقی*، ۱۶(۲)، ۱۰۱-۱۳۰.

© نویسنده‌گان.

DOI: 10.22126/jcccl.2026.11734.2678

ناشر: دانشگاه رازی

۱. مقاله برگرفته از پایان نامه دانشجوی کارشناسی ارشد می باشد.

۱. پیشگفتار

در شعرمدرن فارسی، طبیعت در کانون توجه بسیاری از شاعران قرار دارد. به گفته الیزابت درو «شعری که از طبیعت سخن بگوید، در همه اعصار مورد نظر شاعران است، اگرچه نوع آن به اختلاف ذوق هر دوره و حساسیت شاعران متفاوت است.»^۱ تاثیر وبازتاب طبیعت بسته به نوع نگرش و تلاش های نوجویانه شاعران، تنوع وسیعی از تصاویر شعری را به نمایش می گذارد. (زرقانی، ۱۳۹۰: ۱۷۲) ادبیات اقلیمی^۱، گونه‌ای از ادبیات را شامل می‌شود که هم دربردارنده شعر و هم داستان است و «زائیده شرایط اقلیمی و جغرافیایی است» (انوشه، ۱۳۷۶، ج ۲: ۳۸). محمد جعفری در نقدی که بر کتابچه ادبیات اقلیمی داشته، در تعریف آن چنین می‌نویسد «ادبیات اقلیمی درحقیقت مبین نوعی ادبیات است که شاخصه‌های جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی منطقه‌ی معینی را نشان می‌دهد، به گونه‌ای که این شاخصه‌ها، وجوه متمایز این منطقه با سایر مناطق باشد» (جعفری قنواتی، ۱۳۸۶: ۱۴۰). او در ادامه شاخصه‌های ادبیات اقلیمی را به صورت زیر تقسیم‌بندی می‌کند «۱- شاخصه‌های جغرافیایی: مانند آب و هوا، وضعیت طبیعی، وجود جنگل، دریا، کوهستان یا بیابان و... برای مشخصه‌ی جغرافیایی شمال ایران وجود جنگل و دریاست و در جنوب دریا و نخلستان ۲- شاخصه‌های فرهنگی - اجتماعی: مانند آداب و رسوم، اعتقادات، زبان، نژاد، مذهب، وجود نمادهای شخصیتی، سابقه‌ی مبارزاتی علیه بیگانگان و... ۳- شاخصه‌های اقتصادی: مانند فعالیت‌های اقتصادی معینی اعم از کشاورزی یا صنعتی، مثل فعالیت صنعت نفت در خوزستان یا برنج‌کاری و چای‌کاری در شمال که به این منطقه ویژگی معینی بخشیده است» (همان: ۶۶). خدادوست می‌گوید: نوعی ادبیات است که شاخصه‌های جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی منطقه‌ی معینی را نشان می‌دهد و باید از جغرافیای طبیعی گویش محلی، اصطلاحات منطقه‌ای، آیین و رسوم، جشن‌ها، اعیاد، مراسم خاک‌سپاری، زبان، تاریخ و جغرافیای انسانی و مذهب یک منطقه سرچشمه گرفته است» (خدادوست، ۱۳۸۰: ۳۸) و عبدالعلی دستغیب در تعریف ادبیات اقلیمی می‌گوید: ادبیات اقلیمی (بومی) ادبیاتی است که در منطقه‌ای خاص به وجود آمده باشد و دارای این شرایط باشد: الف: وحدت اوضاع جغرافیایی ب: مشابهت وضع زراعی، معیشتی ج: وحدت گویش محلی، وجود گفت و گوها، اصطلاحات و ترانه‌های محلی مشترک د: مشابهت آیین‌ها، مراسم، جشن‌ها و اعیاد ه: طرز گذراندن ایام فراغت و: وحدت زبان، تاریخ و

مذهب. ز: خصایص جغرافیای انسانی (دستغیب ۱۳۹۵: ۷۶).

از آنجایی که اقلیم و طبیعت^۱ در شعر در یک سازه هماهنگ جریان دارند، لذا برای ورود به بحث اصلی، لازم است تا به کارکرد «طبیعت گرایی» در شعر نیز پرداخته شود. ارسطو در رساله فن شعر، اساس هنر را تقلید و محاکاتی از کائنات و طبیعت می‌داند. و آن را در راستای ارتباط با انسان قرار می‌دهد و می‌گوید «اما موضوع تقلید در شعر و هنر عبارت است از طبیعت یا عالم واقع، اما عالم واقع که طبیعت معرف آن است شامل انسان و کردارهای اوست و شعر و موسیقی هم از تمام کائنات طبیعت سر و کارشان مخصوصاً با انسان است.» (زرین کوب، ۱۳۵۷: ۱۰۴). «هنر آشتی دهنده‌ی و واسطه‌ی میان انسان و طبیعت است. شاعر رمانتیک، با نوعی احساس و عاطفه با طبیعت روبرو می‌شود و طبیعت نیز برای او منشأ عاطفه و احساس و تأمل است. درواقع، تخیل شاعر یا هنرمند رمانتیک، با طبیعت نوعی تعامل و رابطه متقابل برقرار می‌کند» (جعفری قنواتی، ۱۳۸۶: ۲۹۷).

عناصر طبیعی در شعر در نگاه شاعران و با گذشت زمان متفاوت می‌شود. فتوحی، در این باره چنین می‌گوید: «روند تاریخی برخورد انسان با جهان در گذر زمان متفاوت است. خود به خود ذوق و کلام و نوع خلاقیت متفاوت خواهد شد و کلام متفاوت و ذوق متفاوت، روش متفاوتی برای تحلیل زیبایی شناسی سخن و شناخت ماهیت آن می‌طلبد» (فتوحی، ۱۳۸۵: ۲۷) و در ادامه اذعان می‌کند که «تاریخ ادبیات به روشنی نشان می‌دهد که شاعران در ادوار مختلف، پدیده‌های جهان را به گونه‌های متفاوت دیده و به تصویر کشیده‌اند» (همان: ۶۷).

آثار ادبی، به‌ویژه شعر، همانند دیگر آثار هنری، منعکس‌کننده محیطی هستند که در آن خلق می‌شوند و شاعر به‌عنوان یک هنرمند متعهد، عناصر و ویژگی‌های اقلیمی و بومی را با هنر شاعرانه درهم می‌آمیزد و به‌صورت یک فرم ادبی در برابر مخاطبان قرار می‌دهد. از سوی دیگر، شرایط اقلیمی و محیطی، باعث می‌شوند تا روحيات و خصایص، نگرش‌ها و ایدئولوژی‌ها^۲ و ویژگی‌های روحی و روانی انسان‌ها متفاوت باشد و هر اقلیم، پرورش‌دهنده مردمی با ویژگی‌های روحی و روانی ویژه است؛ در نتیجه همین عامل، سبب اختلاف در اندیشه و افکار و تخیل شاعران می‌گردد که بررسی هر یک از این موارد، در زمینه اثر ادبی به‌ویژه شعر، رهگشای تحقیقی جدید در ابعاد مختلف زبانی، ادبی،

اجتماعی^۱، فرهنگی، دینی و ... است و سبب آشنایی بیشتر با گفتمان‌های شاعران می‌گردد. در این تحقیق که به صورت تطبیقی میان دو ادبیات فارسی و عربی از دو کشور ایران و عراق صورت می‌گیرد، محققان در پی آن هستند تا ویژگی‌های فرهنگی، زبانی، اجتماعی و ... را مورد بررسی قرار دهند و با بررسی شعر دو شاعر «نیما یوشیج» از ایران و «بدر شاکر السیاب» از عراق، تأثیر و انعکاس شرایط اقلیمی را با دو فرهنگ و اقلیم مختلف بر ساخت و بافت اشعارشان مورد بررسی قرار دهد. نگاه تازه و دید تازه نیما به جهان، انسان، صنعت و اجتماع سبب می‌شود تا سه گفتمان غالب در نظریه‌های و تئوری‌هایش برجسته‌تر گردند: «عینی‌گرایی در برابر ذهنی‌گرایی» و «طبیعت‌گرایی مدرن» و «رابطه مدرن اجتماع و انسان» که حاصل این سه گفتمان شعری، خلق و آفرینش زبان شاعرانه جدیدی با فرم و ساختار تازه‌ای است. حضور واژه‌های بومی، در سروده‌های نیما، حضوری جالب و در جای خود شگفت‌انگیز است. «تعداد قابل‌توجهی از واژه‌های اشعار نیما، برگرفته از زبان محلی مردم مازندران است. نیما از نظر میزان استفاده از واژه‌های محلی، در بین شاعران معاصر، بلکه ادب فارسی، بی‌مانند است» (پورجافی، ۱۳۸۳: ۲۳۸). از سوی دیگر شعر سیاب، شعر درد، خنده و نقدهای اجتماعی با زبان شعری است که کارکرد عناصر طبیعی را به وضوح می‌توان در آن‌ها دید. در واقع او از طبیعت برای بیان فقر و محرومیت استفاده کرده است. این شاعر نوگرای عراقی، در دامن روستا و محیط طبیعی آن بزرگ شده است که زیستن در چنین محیطی، تأثیر عمیقی در زندگی و اشعارش گذاشته است. به طوری که طبیعت‌گرایی یکی از ویژگی‌های شاخص شعر او شده است؛ سیاب در شعر خود از تنهایی و ناامیدی به طبیعت پناه برده است، زیرا مادر خود را زود هنگام از دست داد و از پدر نیز جدا شد (دادخواه و حیدری، ۱۳۸۵: ۱۲۰).

۱-۲ ضرورت، اهمیت و هدف

یکی از کارآمدترین شیوه‌های شناخت آثار ادبی به ویژه در مطالعات امروزی، بررسی تطبیقی است که در ضمن بررسی تفاوت‌ها و تشابهات، با ابعاد تازه‌تری پرداخته می‌گردد. بررسی تطبیقی شعر دو شاعر از فرهنگ‌ها و کشورهای مختلف، این امکان را برای پژوهش‌گران و خوانندگان فراهم می‌کند تا با ابعاد تازه‌تری به پژوهش بپردازند. از آنجایی که مبحث اقلیم و اقلیم‌گرایی یک مساله مهم در بررسی فرهنگ‌های جوامع مختلف است و در شعر شاعران انعکاس یافته؛ لذا با بررسی تطبیقی شعر دو

شاعر از دو کشور مختلف، زمینه‌ساز نوگرایی در پژوهش و شناخت شاعران می‌گردد به ویژه دو شاعر مهم و تأثیرگذاری چون نیما یوشیج و بدر شاگرد سیاب که از شاعران سرآمد معاصر هستند و نگاه ویژه‌ای به عناصر اقلیمی و بومی در جریان نوگرایی‌شان دارند. مهم‌ترین هدف این پژوهش، بررسی نگاه ویژه و هدفمند این دو شاعر به عناصر اقلیمی در تصویرسازی‌های شاعرانه و خلق زبان شعری است و ارتقای رسالت و مسئولیت اجتماعی آنان است و مهم‌ترین ضرورت انجام این تحقیق، بازتاب اقلیم‌گرایی و بازتاب آن در آفرینش شعر معاصر از دو حوزه ایران و عرب است که با ادبیات تطبیقی و سازوکار درست آن مورد بررسی قرار گرفته است. از این رو معرفی بیشتر دو شاعر معاصر از دو سرزمین و اقلیم مختلف با شرایط زیستی و گفتمانی مختلف که نقش مهمی نیز در جریان ادبی شعر معاصر دارند، سبب توجه بیشتر علاقه‌مندان به ادبیات معاصر و همچنین به مبحث مهم اقلیم‌گرایی در شعر می‌شود.

۱-۳. پرسش‌های پژوهش

- بازتاب اقلیم در شعر نیما یوشیج و بدر شاگرد سیاب چگونه است؟
- جلوه‌های اقلیم در شعر نیما یوشیج و بدر شاگرد سیاب چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی با هم دارند؟

۱-۴. پیشینه پژوهش

تحقیق درباره ادبیات اقلیمی به‌ویژه با گفتمان بومی‌گرایی و عناصر اقلیمی و زبان شعری، سابقه چندان طولانی ندارد و به‌نوعی جزء تحقیقات جدید به شمار می‌رود. در کتاب‌هایی همانند طلا در مس از رضا براهنی و قاصد روزان/بری از کاظم سادات اشکوری، کتاب‌های محمد حقوقی و ... به بازتاب عناصر اقلیمی در شعر شاعران معاصر پرداخته شده است و در بررسی اشعار شاعران عرب نیز، کارهای زیادی صورت گرفته است. تحقیقاتی در زمینه بررسی تطبیقی اقلیم‌گرایی به‌ویژه در شاعران معاصر عرب و ایرانی صورت گرفته است که از جمله آن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تحقیق «تأثیر اقلیم بر شعر شاعران معاصر با تأکید بر نیما یوشیج، فروغ فرخزاد، منوچهر آتشی» توسط شهناز رحیمی فرد در سال (۱۳۸۹) انجام گرفته است. محقق در این تحقیق نشان داده است که هر کدام از شاعران مذکور با توجه به اقلیم زندگی‌شان از تشبیهات و استعاراتی استفاده کرده‌اند که با محیط زندگی آنان ارتباط مستقیم دارد که تفاوت آن‌ها در شعرهایشان مشهود است.
- تحقیق «بررسی تطبیقی اشعار بدر شاگرد و نیما یوشیج» توسط علیرضا محمدرضایی و سمیه آرامات

(۱۳۸۷) انجام گرفته است. محققان در این تحقیق نشان داده‌اند که تشابه زبان دو شاعر به دلیل آشنایی با طبیعت و جو اجتماعی و سیاسی حاکم بر دو کشور، آشنایی دو شاعر با زبان بیگانه باعث آشنایی آن‌ها با دریچه تازه‌ای از شعر و سنت‌شکنی در شعر شد، هر دو شاعر در آغاز به سبک کلاسیک شعر می‌گفتند و بعدها به شعر نو گرایش پیدا کردند، در شعر نو دو شاعر فقط وزن و قافیه تغییر پیدا نکرد. بلکه بیان و زبان آن‌ها دچار تغییر شد و همچنین در اشعارشان تصاویر جدیدی به کار می‌بردند.

۱-۵. روش پژوهش و چارچوب نظری

عناصر بومی^۱ به طور کل تأثیری بر چگونگی شکل‌گیری زیباشناسی^۲ آثار ندارد، بلکه صرفاً توصیف خصوصیات بومی شامل آداب و رسوم، باورها، گویش و لهجه، طرز لباس پوشیدن و غذا خوردن، شیوه معاشرت و ازدواج، شیوه مراسم عزا و... را در برمی‌گیرد؛ اما با توجه به نوآوری و نوگرایی در شعر نو و برجسته شدن عناصر طبیعی، فرهنگی، محیطی و... در خلق زبان شعری، جایگاه ویژه‌ای یافته است؛ لذا با بررسی این عناصر در شعر شاعران تأثیرگذاری چون نیما و شاکر السیاب، می‌توان به تأثیر مثبت و کارآمد این عناصر در دگرذیسی شعر پرداخت. در رابطه با روش انجام پژوهش می‌توان گفت که روش پژوهش این تحقیق، تحلیلی-توصیفی و البته کیفی و کمی است و یافته‌های آن براساس تکنیک تحلیل محتوا و ساختار، به شیوه کتابخانه‌ای و مبتنی بر اصول شناسایی محتوای شعری، است. این پژوهش، هم به صورت فیش‌برداری دقیق با مطالعه کتاب‌های شعر شاعران مورد بحث هدایت می‌گردد. روش تحقیق نیز اسنادی - کتابخانه‌ای است که براساس مطالعات کتابخانه‌ای و رجوع به کتاب‌های مختلف و متعدد متناسب با موضوع تحقیق است.

۲. پردازش موضوع

از آنجایی که در شعر معاصر، با چند مسأله مهم از جمله غلبه معنا بر فرم، تصویرهای فشرده و زنده، زبان صمیمی و ایجاز در بیان، نمادگرایی و بیان غیرمستقیم و... روبرو هستیم، لذا اغلب شاعران از تمامی امکاناتی که در اختیار داشتند، با رویکرد و دید تازه‌تری به مفاهیم و مسایل پیرامون می‌پرداختند. یکی از مهم‌ترین این مفاهیم چنان گفته شد، اقلیم و تنوع اقلیمی و بازتاب مختلف آن

براساس فرهنگ باورهای هر ناحیه و کشور خاص است. در این قسمت، به بررسی تطبیقی این عناصر در شعر نیما و بدر شاگرد سیاب می پردازیم.

۲-۱. نیما و اقلیم گرایی در آثار وی

در دوره معاصر با ترغیب نیما به انعکاس دید نو و نگاه فردی در شعر، شاعران تلاش کرده اند، تصاویری بدیع و زیبا از طبیعت و محیط طبیعی اطراف خود ارائه دهند که این عامل، سبب انعکاس عناصر اقلیمی و محیطی در شعر شده است. تأکید بر کارکرد هنرمندانه و شاعرانه از این عناصر، با اشعار و نظریه های نیما، با ساختار و شکل منسجمی برای اولین بار در شعر معاصر مطرح گردید و سپس شاعران دیگر، با پیروی از نیما، به کاربرد عناصر بومی و محلی با رویکرد و گفتمانی ویژه، روی آوردند؛ شاعرانی همانند منوچهر آتشی و علی باباچاهی با روی آوردن به عناصر بومی و محلی ناحیه جنوب، بیشترین تأثیر را از نیما گرفته اند. در شعر نیما، سه نشانه بومی و محلی «گیاهی»، «جانوری» و «مکانی» مورد استفاده شاعر بوده است. در اشعاری همانند «قلعه سقریم»، «منظومه کار شب پا» «منظومه مانلی»، «ماخ اولاً»، «مهتاب»، «پی دارو چوپان»، «افسانه»، «قصه رنگ پریده، خون سرد»، «کک کی»، «سیولیشه»... می توان تفکرات، واژگان، عناصر و تمام ویژگی های اقلیم شمال را یافت که در هر دوره تاریخی و متناسب با شرایط سیاسی و اجتماعی دورانش آن ها را به کار برده است.

۲-۲. توصیف طبیعت و پدیده های طبیعی

یکی از تکنیک های شاعرانه نیما، «عینیت گرایی» است که در نظریه های شعری نیز به آن سفارش ویژه ای دارد و آن را از صرف توصیف بیرون می آورد. «فرآیند عظیم تجدد ادبی نیما با طبیعت گرایی او پیوند دارد و در جایی که خود را «پیشرو تجدد شعر و نثر» می نامد. از مخالفان خود به عنوان «وجودهای خشکیده که در چهار دیوار شهر بزرگ» شده اند نام می برد» (جعفری قنواتی، ۱۳۸۶: ۲۱). نیما، خود در نوشته هایش معتقد است که «هیچ حسنی برای شعر و شاعر بالاتر از این نیست که بهتر بتواند طبیعت را تشریح کند و معنی را به طور ساده جلوه دهد» (یوشیج، ۱۳۷۶: ۲۴). نیما در توجیه علاقه مندی خویش به طبیعت می گوید «ماده انسان، طبیعتاً مستعد برای هر نوع استفاده از طبیعت است. انسان کم از کبک و بز کوهی نیست. کبک و بز کوهی هم، سبزه و آب روان و هوای صاف کوه را دوست دارد.» (همان: ۳۸۶) و در ادامه به پدیده های طبیعی در شعر نیما اشاره می شود.

۲-۳ دریا و عناصر مربوط به آن

دریا و عناصر مربوط به آن همانند ساحل، ماهی و ماهی‌گیر، قایق، امواج دریا و... یکی از نمودهای جغرافیایی شمال به شمار می‌رود.

دریا در شعر نیما عنصری است که از طبیعت زیبای شمال گرفته شده و در کارکردهای زبانی نمادین^۱ و استعاری^۲ به کار رفته است و منتقدان نیز در تحلیل‌های انتقادی خود از منظر بلاغی به این مسائل توجه دارند. دریا، به‌عنوان یکی از پدیده‌های طبیعی مهم، در زندگی انسان در شعر نیما، از اهمیت فراوانی برخوردار است و در بسیاری از شعرهای نیما، همانند اندوهناک شب، در جوار سخت‌سر، گل مهتاب، پریان، مانلی... از دریا و امواج دریا به‌طور مستقیم سخن به میان آمده و از تأثیر آن بر زندگی انسان سخن می‌گوید و در برخی دیگر از شعرهایش نمود دیگری از دریا پدیدار می‌شود. به‌عبارت دیگر در شعرهای نیما، گاه به‌طور مستقیم و گاه غیرمستقیم، حضور دریا را می‌توان احساس کرد. «در اکثر این شعرهای دریایی، حضور دریا در پیوند با انسان و برای بیان لحظه‌های تلخ زندگی آدمی و به‌ویژه خود شاعر، معنی می‌یابد و یک نوع پیوند ارگانیک^۳ یا روانی بین حالات و لحظه‌های دریا با حالت انسان تجلی می‌یابد» (فلکی، ۱۳۷۳: ۲۵).

یکی از منظومه‌های بلند نیما که در آن از دریا و تأثیر آن بر زندگی ساکنین مردم شمال، سخن گفته، «مانلی» است که در این شعر به صید ماهی و انواع ماهی‌های دریای شمال اشاره کرده است. در این شعر، دریا نمادی از برخورد انسان با عالم آرزوهای درونی خویش است و پری که در نهاد دریا قرار دارد، نمادی از آرزوهای نفسانی انسان است و شعر در کل در فضای دریا و امواج دریا سیر می‌کند.

مانده «دریا» خاموش / هیبت تیره‌ی دریایی‌اش می‌خواند خاموش سرودی در گوش / با
نواهایش مانند نواهای دلش / می‌دویدندش جان یافته، از پیش نظر / چیزها کاو به پسند دل
خود داشت به یاد (یوشیج، ۱۳۱۹: ۹۳۹).

من همین دامن کان مولا / راه می‌برد به دریای گران آن شب نیز / همچنانی که به
شب‌های دگر / و اندر امید که صیدش به دام / ناو می‌راند به دریا آرام (همان: ۵۲۲).

معروف‌ترین شعر نیما که «آی آدم‌ها» است، دریا و عناصر آن در یک بافت معنایی و اقلیمی در

1. Symbolic
2. metaphorical
3. Organic

کنار هم قرار گرفته‌اند تا نیما بتواند منادی صدای ستم‌دیدگان باشد. در این شعر، نیما، دریا و ساحل را در تقابل با هم مطرح می‌کند و از این دو تقابل، مفهوم آسایش و سختی را در برابر خواننده ترسیم می‌نماید:

آی آدم‌ها که بر ساحل نشسته شاد و خندانید/ یک نفر در آب دارد می‌سپارد جان/ یک نفر دارد که دست و پای دائم می‌زند/ روی این دریای تند و تیره و سنگین که می‌دانید/ آن زمان که مست هستید از خیال دست یابیدن به دشمن، / آن زمان که پیش خود بیهوده پندارید/ که گرفتستید دست ناتوانی را/ تا توانایی بهتر را پدید آرید/ (همان: ۷۳۷-۷۳۶)

۲-۴ جنگل و عناصر مربوط به آن

نیما در میان جنگل‌های شمال زندگی کرده و دوران کودکی و جوانی خود را در میان درخت‌های جنگلی به سر برده، به همین دلیل، بسامد نام‌های درختان جنگلی در شعرهای او فراوان است و در نامه‌هایش نیز، از جنگل، بدین گونه سخن می‌گوید: «این نیما، اهلی شدنی نیست و می‌خواهد مثل حیوان وحشی در کنج جنگل، زندگی کند» (یوشیج، ۱۳۷۶: ۸۶).

مانده از شب‌های دورادور/ بر مسیر خاموش جنگل/ سنگ‌چینی از اجاقی سرد/ اندرو خاکستر سردی (همان، ۱۳۸۹: ۱۲۰۹).

می‌نماید هر چیزی غمناک/ و به غمناکی در جنگل/ ناتوان مانده به هم، ریخته‌ای داده تن از ریخته‌اش تکیه به خاک (همان: ۱۱۹۷).

در شعر مرگ «کاکلی»، جنگل نمادی از جامعه‌ای است که امید به پیروزی در آن وجود دارد.

در دنج جای جنگل، مانند روز پیش/ هر گوشه‌ای می‌آورد از صبحدم خبر/ وز خنده‌های

تلخ دلکش رنگ می‌برد/ نیلوفر کبود که پیچیده با «مجر» (همان: ۶۸۱)

گاهی نیز جنگل برایش خوشایند نیست:

یاد می‌آوری آن خرابه/ آن شب و جنگل «آلیو» را/ که تو از کهنه‌ها می‌شمردی/ می‌زدی

بوسه خوبان را/ (همان: ۴۹).

۲-۵ باران و عناصر مربوط به آن

در شعر معاصر به‌ویژه نیما که در جنگل‌ها شمال، تجربه بارش باران و گرفتگی ابر را تجربه کرده و به‌نوعی با این فضا رشد کرده است، به گونه دیگری عینی می‌شود.

در کارگاه کشمکش آفتاب و ابر/ آنجا که در مه است فروروی آفتاب/ و یک نم ملایم/ در

کوه می‌رود/ و در میان دره به اطراف جوی آب/ یک زمزمه است دائم/ بالای یک کمر
(همان: ۸۷).

در شعر «یاد» با بیانی نوستالژیک^۱ از خاطره یک روز بارانی سخن می‌گوید و سرما و لرزان بودن
دستانش را به مخاطب انتقال می‌دهد:

یادم از روزی سیه می‌آید و جای نموری/ در میان جنگل بسیار دوری/ آخر فصل زمستان
بود و یکسر هرکجا در زیر باران بود/ مثل اینکه هرچه کز کرده به جایی/ برنمی‌آید صدایی/
صف بیاراییده از هر سو تمشک تیغ‌دار و دور کرده/ جای دنجی را (همان، ۷۰۸).

۲-۶ صبح و شب و عناصر مربوط به آن

نیما با استفاده از اتفاقاتی که در طبیعت رخ می‌دهد، تندبادها، موج‌ها، طوفان‌ها، تاریکی‌ها، اتفاقات
زندگی انسان‌ها را به تصویر می‌کشد

«صبح» چون روی می‌گشاد مهر/ روی دریای سرکش و خاموش/ می‌کشد موج‌های نیلی
چهر/ جبه‌ای از طلای ناب به دوش/ «صبحگاه» سرد و تر، در آن دم‌ها/ که ز دریا، نسیم
راست گذر/ گل مریم، به زیر شبنم‌ها/ شستشو می‌دهد بر و پیکر/ «صبحگاه» که انزوای
وقت و مکان/ دلرباینده و شوق‌افزاست/ برکنار جزیره‌های نهان/ قامت باوقار قو
پیداست... (همان: ۱۶۱).

محوری‌ترین نماد و پرکاربردترین واژه و پدیده طبیعی در شعر نیما، «شب» است. این واژه در شعر
او، در نمادهای مختلفی قابل تبیین است. می‌توان گفت، این واژه بیش‌ترین بسامد را در شعر نیما دارد.
«نیما بیش از سیصد بار واژه‌ی شب را در اشعارش تکرار کرده است و چند شعرش با واژه شب آغاز
می‌شود» (شریفیان، ۱۳۸۹: ۹۶۵).

نیما، زمانی که از شب‌های روستایی و محلی خود در حین کوچ عشایر، شب‌های جنگل و... را
توصیف می‌کند، مخاطب می‌تواند به راحتی این پدیده را در ناحیه شمال در ذهن خود تصویرسازی
نماید:

«شباهنگام» در آن‌دم که برجا دره‌ها چون مرده ماران خفتگانند/ در آن نوبت که بندد دست
نیلوفر به پای سرو کوهی دام/ گرم یاد آوری یا نه، من از یادت نمی‌کاهم ترا من چشم در
راهم (یوشیج، ۱۳۸۹: ۷۱۶)

«شب» به ساحل چو نشیند پی کین / همه چیز است به غم بنشسته / سرفروبرده به جیب است
 کراد (همان: ۵۰۱).

۲-۷. پوشش گیاهی

مهم‌ترین بعد طبیعت‌گرایی در شعر یک شاعر انعکاس پوشش گیاهی و اقلیمی ناحیه خاصی است که در آن رشد کرده و با ذهن شاعرانه خود، توانسته به صورت زیبایی در شعرش تصویرسازی نماید. در اشعار نیما نشانه‌های گیاهی متناسب با زادبوم و زیست‌گاه مازندران مطرح شده که هم به صورت عام و هم به خاص است. عام، کاربرد جنگل، درخت و... است و خاص، کارکرد اسامی خاص هریک از درخت‌ها و پوشش‌های مربوط به آن‌ها. واژگانی که به پوشش گیاهی شمال اشاره دارند، همانند «جیزر»، «ریس»، «مازو»، «کراد»، «سناور»، «دارمج»، «توسکا»، «وسنی گزنا»، «گندنا»، «کاج»، «تلاجن»، «سوردار»، «اوجا»، «پلم»، «لم»، «گرگوییچ»، «کچپ»، «چرده»، «چلیاسه»، «چماز»، «اوزار»، «راش»، «مخراد»، «لرگ»، «افرا»، «مجر»، «میم رز»، «کاسم» و...

یکی از محوری‌ترین نشانه‌های گیاهی در شعر نیما کاربرد زیاد درخت با اسامی و انواع مختلف آن در شعر است. «نیما که با درخت و جنگل و... آشنایی کامل دارد، در شعرش درخت فراوان‌تر از هر عنصر دیگری یافت می‌شود. او با درخت همزاد است؛ لذا درختان خاص جنگل‌های سرسبز مازندران مثل نارون، تلاجن، سپیدار، کاج و... بن‌مایه‌های شعر نیما را تشکیل می‌دهند» (علی پور، ۱۳۸۲: ۷۲).

«ری را» صدا می‌آید امشب / از پشت کاج که بند آب... (یوشیج، ۱۳۸۹: ۷۲۳)

گویند روی ساحل خلوت‌گهان دور / ناجور مردمی / دارند زیست / و پوست‌های پای آن‌ها / از
 زهر خارهای «کراد» / آزرده نیست (همان: ۱۷۶)

گفت با من که ای طفل محزون / از چه از خانه خود جدایی؟ / چیست گمگشته تو در این
 جا؟ / طفل گل کرده با دلربایی / «گرگوییچی» در این دره تنگ (همان: ۵۴)

«کچی» دید عقاب خودسر / می‌برد جوگان را یکسر / خواست این حادثه را چاره کند /
 ببرد راهش و آواره کند / کرد اندیشه و کرد اندیشه / برگرفت از بر خود آن تیشه (همان: ۲۹)
 گل‌های «جیزر» از نفسی سرد گشت تر / ز افسانه غمین پر از چرک زندگی / طرح دگر
 بساختند / فانوس‌های مردم آمد به ره پدید (همان: ۳۵۲)

به سوی ساحل خلوت افا / ناو بی‌صاحب می‌رفت بر آب / بود هر چیز به جای خود از هر
 سویی / «دارمج» بر سر «توسکایی» کهن / همچو توسکا بر راه به پای (همان: ۵۶۲-۵۶۱)

۸-۲. حیوانات و جانوران محلی

در هر ناحیه از اقلیم و محیط جغرافیایی با توجه به نوع آب و هوا، شرایط زیست‌محیطی، شرایط اقلیمی و پوشش گیاهی و... جانوران و حیوانات مخصوص به آن اقلیم وجود دارد که در نواحی دیگر کمتر پیدا می‌شوند. یا اگر هم باشند، نسبت به این نواحی شناخته شده نیستند و این یکی از ویژگی‌های اقلیمی هر محیط است که وقتی وارد زبان شعر می‌شود، در خدمت بیان مفاهیم و معناهای اغلب نمادین شاعر قرار می‌گیرد. در شعر نیما، از پرندگان و حیوانات مخصوص مازندرانی و محلی بسیار یاد شده - است که از نظر نیما، هر یک از این واژه‌ها و اصطلاحات دارای معنای خاصی هستند. همانند «کاکلی»، «سریها»، «سیولیشه»، «کک کی»، «داروگ»، «وگ‌دار» و ... نیما با بهره‌گیری از ویژگی‌های پرندگان چه بومی و چه غیربومی، مفاهیم نمادین و استعاری ویژه‌ای خلق می‌نماید. در شعر او، پرندگان، حامل مفهومی متناسب با بافت اجتماعی و سیاسی زمان خود دارند و در این میان، بهره‌گیری از پرندگان خاص ناحیه مازندران، جلوه‌ی زیبایی شناسی و معنایی ویژه‌ای دارند. یکی از پرندگان بومی که در شعر نیما، جایگاه ویژه‌ای دارد. براساس نظر بسیاری از محققان، توکا، نمادی از شخصیت خود نیما است:

و در قعر نگاه امواج او تصویر می‌بندند، هم آنگونه، کان می‌بود / ز مردی در درون پنجره
برمی‌شود آوا / دوک دوک دوکا! آقا «توکا»! چه کارت بود با من؟ / در این تاریک دل شب،
نه زو بر جای خود چیزی قرارش (یوشیج، ۱۳۸۹: ۶۲۵).

از دیگر پرندگان در شعر نیما می‌توان به کاکلی، تیرنگ، کرکویی، شوکا و ... اشاره کرد:
مانند روز پیش هوا ایستاده سرد / اندک نسیم اگر ندود و دیده است / بر روی سنگ خارا
مرده است «کاکلی» / چون نقشه‌ای که شبنم از او کشیده است (همان: ۶۸۱)
پس مرغ سفید «کرکویی» با پر پهن / آنقدر سبک پر شده هم‌رنگ هوا / از روی سرش
گذشت آهسته (همان: ۴۱۲)
بود در چشمش نازک شکلی «شوکا» / هر شب از شبجی سائی از ساینه‌ای گشته جدا
(همان، ۱۳۸۹: ۱۰۷۷-۱۰۷۶)

نیما به سایر موجودات نیز توجه داشته است. به‌طور مثال می‌توان به اشعار زیر اشاره کرد:

تی‌تیک، تی‌تیک / سوسک سیاه / «سیولیشه» / نک می‌زند روی شیشه (همان: ۱۳۱۷)
در همه صفحه آب از چپ و راست / نه «سفید» ک مانده ست / نه «کپوری» پیدا است / چه مرا
زحمت کار من کرده تسخیر / چه به پاس نفسی زودگذر / مانده‌ام من به تن و جانم اسیر / به

که نزدیکی گیرم سوی رود آبی آرام آرام/ مگرم اسلکی آید به رسن/ یا چکاوکی در دام
(همان، ۱۳۸۹: ۵۲۴)

اما به تن درست و برومند/ «کک کی» که مانده گم/ دیری ست نعره می کشد از پیشه ی
خمش (همان: ۷۸۳)

برجسته ترین جانور بومی که می توان گفت نیما آن را اولین بار مطرح کرده و از یک باور اقلیمی و بومی به سطح کلان زبانی رسانده است، «داروگ» است. بنابر باور مردم مازندران، داروگ یا وگ دار، قورباغه ی درختی سبز رنگ است که هروقت بخواند نشانه باران است.

و جادار دنده های نی به دیوار اطافم دارد از خشکیش می ترکد/ چون دل یاران که در هجران
یاران/ قاصد روزان ابری، داروگ، کی می رسد باران؟ (همان، ۱۳۸۳: ۷۶۰)
شب است/ شبی بس تیرگی دمساز با آن/ به روی شاخ انجیر کهن «وگ دار» می خواند، به
هر دم/ خبر می آورد طوفان و باران را و من اندیشناکم. (همان: ۶۵۴)

۲-۹. اصطلاحات و اسامی خاص

اگر به اشعار نیما نگاهی بیندازیم با بسامد بالایی از واژگان محلی روبه رو هستیم. واژگانی که هریک پیش از نیما در یک منطقه از کشور برای برقراری ارتباط میان ساکنان آن دیار به کار برده می شد؛ اما اینک هویت زبانی و ادبی یافته و وارد شعر آن هم شاعری که جریان ساز است، شده اند. واژگانی همانند «آیش»، «استونگاه»، «افرا»، «اسلک»، «امروddار»، «الیچه»، «اوجاء»، «بینج»، «بینجنگر»، «اوزار»، «پلم»، این واژگان را نیما در شعر فارسی به کار برد و به آنها کاربرد ادبی و شعری داد. این واژگان که اغلب از طبیعت مازندران برگرفته شده، با ورود به شعر نیما، هویت زبانی^۱ یافتند و وارد فرهنگ لغات شدند و این جزء مهم ترین خدمت زبانی بود که نیما در جهت توسعه ی واژگانی انجام داد.

او که در پی بومی کردن شعر و رساندن آن به سوی روانی و سادگی است، در بیش تر اشعار خویش، از واژه ها و اصطلاحات مردم شمال، به ویژه اصطلاحات مربوط به زمین های کشاورزی و زندگی روستایی بهره برده است.

روزی او و کمانش بر پشت/ همچو روزان دگر از پی صید/ سوی جنگل شد و این بود
غروب غمناک/ و مه نازک، گرما زده مانند بخار/ از هوا خاسته در جنگل ویلان می شد/ و

همه ناحیه «دیزنی» و «گرچی» بود پنداری در زیر پرند (یوشیج، ۱۳۸۹: ۴۸۷)

در یکی از شعرهای مهم نیما «ماخ‌اولا»، او خود را به این رودخانه محلی در مازندران تشبیه کرده است. در این شعر نیما توانسته با بیانی تشبیهی و نمادین راه و روش خود را در سرودن شعر به جریان و حرکت رودخانه، تشبیه کند.

رفته دیری است به راهی کاو راست / بسته با جوی فراوان پیوند / نیست - دیری است - بر
او کس نگران / و اوست در کار سراییدن گنگ / و اوفتاده است ز چشم دگران / بر سر دامن
این ویرانه (همان: ۶۸۶)

یکی از اصلاحاتی که در شعر نیما، بسیار بحث‌برانگیز بوده و با دیدگاه‌های مختلفی به آن پرداخته‌اند «ری را» است و در شعر معروفش به همین نام به آن پرداخته است. شعر ری را یکی از شعرهای مهم و اسطوره‌ای نیما است که در آن نیما به بیان آرزوها و خواسته‌های خود می‌پردازد. در این شعر با شخصیتی به نام ری را روبرو هستیم که عده‌ای بر این باورند که نام زنی است:

«ری را» صدا می‌آید امشب / از پشت کاج که بند آب / برق سیاه تابش تصویری از خراب
/ در چشم می‌کشانند / گویا کسی است که می‌خواند / اما صدای آدمی، این نیست (همان: ۷۶۳)

آزادکوه از دیگر نمادهای مازندران است که نیما آن را به زیبایی به تصویر کشیده است:
صبح پیدا شده از آن طرف کوه «ازاکو» / اما «واژنا» پیدا نیست / گرتنه روشنی مرده برفی همه
کارش آشوب (همان، ۷۷۸)

نیما به دیگر عناصر محلی مازندران نیز نگاه ویژه‌ای داشته است. از جمله آن می‌توان به «آیش = مزرعه برنج»، «آلیو = جنگلی در کجور»، «نوبن = کوهی در مازندران» و... اشاره نمود.

آسمان یکریز می‌بارد / روی بندرگاه / روی دنده‌های آویزان یک بام سفالین در کنار راه /
روی «آیش» ها که «شاخک» خوشه‌اش را می‌دواند (همان: ۷۷۲)

یاد می‌آوری آن خرابه / آن شب و جنگل آلیو را (همان: ۵۷)

یاد دارم در شبی ماهتابی / بر سر کوه «نوبن» نشسته / دیده از سوز دل خواب رفته (همان: ۵۸)

۲-۱۰. خوراک، پوشاک، مسکن و مشاغل در شعر نیما

هر شاعر با توجه به شرایط زیست‌محیطی و ویژگی‌های اقلیمی‌ای که در آن رشد کرده و بزرگ

شده و به ناحیه‌ای که به آن اختصاص دارد، از پوشاک و غذا و... در اشعارش نام می‌برد که خودش و خاندانش از آن بهره می‌برند. نیما که در مازندران رشد کرده، از این امر مستثنی نیست. بلکه تا آنجایی که توانسته برای اهداف شاعرانه خود از آن‌ها بهره برده است.

نوروز مه است و کشته را وقت درو/ داسم به کف است و «دستپوشم» به گرو/ خواهی به حساب دار گندم گندم/ خواهی بشمار گیر با من جو جو (یوشیج، ۱۳۸۹: ۸۵۷)

جوله= ظرف چوبی یا مسی برای دوشیدن شیر: در آن مکان که به هر بامداد جای رمه/ همی نهاده از شیر «جوله» ها لبریز (همان: ۷۶)

گوبان= نگهبان گاوهای محل یا آبادی: سخن به حوصله معنی است، گوبان گفت/ چو شیر باید دوشید بایدت هم خوشت (همان: ۲۹۲)

اگر از لطف تو پیراهن تو تن من می‌پوشید/ طوق وار از بر سر کرد به در/ مرد «الیجه» کهنش از تن و او را دادش (همان: ۵۵۸)

به جز آن نادره و «چوخا» در بر/ حلقه‌ای از نم‌د فرسوده/ بدل از کهنه کلاهش بر سر (همان: ۲۴۰)

۳. بدرشاگرد سیاب و عناصر اقلیمی

بدر شاگرد سیاب در سال ۱۹۲۶ میلادی در روستای «جیکورواق» در منطقه جنوبی عراق، نزدیک بصره متولد شد. سیاب شاعری رمانتیک و محزون است که چهره گریانش را از طبیعت گرفته است و برای بیان اندوه خود، به طبیعت و پدیده‌های طبیعت پناه می‌برد. سیاب زبان شعری عربی را نیز برای معانی جدید فراهم کرد. تجدد سیاب، تجددی بود که خیلی زود جای خود را باز کرد، چون شرایط سال‌های بعد از جنگ چنین آزادی و گشایشی را در قلمرو زبان و شعر و قالب‌های آن می‌طلبد. به جز سیاب، شاعران دیگر عرب چون عبدالوهاب الیاتی و شاعران فارسی همچون فروغ و شاملو و نیما، در جایگاه خود-خانواده کلمات را دگرگون کردند (شفیعی کدکنی، ۱۳۹۰: ۱۳۳).

به گفته ادونیس از تجربه شعری سیاب و با تجربه او بود که شعر جدید عرب محیط بیانی جدید خود را یافت و اکنون به مرحله‌ای رسیده است که پیوسته در حال استمرار و گسترش است. در این محیط تعبیری و بیانی، کلمه، مفهومی که در قاموس، عادت داشته، ندارد و ارتباط آن با ما قبل و مابعدش به کلی قطع شده است و دلالت آن نیز دگرگون شده است، چنانچه گویی زبان عرب، زبان

دیگری شده است (همان: ۱۴۷).

بدر برای بیان احساسات و عواطف خویش، زبان را دگرگون کرد و از کلمات و ترکیبات تازه بهره گرفت تا جایی که در بیان دردها و فقر و گرسنگی مردم دارای زبانی خاص بود. بدین ترتیب زبان او، سرشار از احساس ساده و صمیمی بود و مهم‌ترین ویژگی اشعارش، گستردگی واژگان، ترکیب‌سازی و تکرار که به ایجاد زبانی برتر کمک می‌کند، است. همچنین او در بهره‌گیری از صورخیال توانایی شگرفی داشت و از مهم‌ترین صور خیال در اشعار او تشبیه و تشخیص است (محمدرضایی و آرمات، ۱۳۸۷: ۱۶۱-۱۷۳)

۳-۱. توصیف طبیعت و پدیده‌های طبیعی

در اشعار سیاب، طبیعت و پدیده‌های طبیعی با رویکرد رمانتیسیم^۱ و سمبولیسم^۲ همراه است و او سعی می‌کند تا در وصف این پدیده‌ها، زیباترین تصویرها را خلق نماید. او افکار خود را با لباس متناسب از طبیعت می‌پوشاند. در اشعار او، دریا، تپه، رمل و خلیج، نهر و باران، فصل‌های سال و... در خدمت تصویرآفرینی^۳ و بیان افکار شاعر قرار گرفته‌اند و در این میان، در برخورد با این عناصر، نوع نگاه بومی گرایانه^۴ و اقلیم‌گرایی عربی او را می‌توان یافت.

۳-۲. دریا و عناصر مربوط به آن

باتوجه به محیط زندگی بدر شاکر السیاب و ساحلی بودن آن واژه‌هایی چون دریا و ملزوماتش به فراوانی یافت می‌شود و شاعر بارها از این عناصر طبیعی برای بیان افکارش استفاده کرده است. بدر شاکر با دیدن دریا و برخورد امواجش از جنبش‌ها و قیام‌های مردم می‌گوید و دریا را به وطن و مردمش تشبیه می‌کند:

«تَنَامُ عَلَى النَّهْرِ الْجَمِيلِ ضِفَافُهُ، وَبِالْمَاءِ تُدَلِّي مَائِحَاتُ الْعَدَائِرِ كَمَوْجِ بَحْرِ قَيْدَتْهَا سَلَاسِلُ مِنَ الشُّورِ مِثْلُ الْعَسْجَدِ الْمُتَنَائِرِ، وَحَامِلُهُ عِنْدَ الزَّوْجِ لِدَارِهَا حَزِيمَاتُ عُشْبٍ مِنْ نَجِيلِ الْمُخَاضِرِ (السیاب ۲۰۱۶، ج ۱: ۱۰۸)

(ترجمه: در کنار رودخانه زیبا، می‌خوابد و با آب، امواج موج نهرها را به دلو می‌کشد / چون موج دریایی که با زنجیرهایی از نور پره‌ای پراکنده‌اش به زنجیر کشیده شده است/ و هنگام رفتن به خانه‌اش دسته‌ای از علف‌های سبز را با خود می‌برد.)

1. romanticism
2. Symbolism
3. Poetic Imagery
4. Nativism

دریا و خلیج در شعر سیاب جایگاه ویژه‌ای دارند و یکی از ثروت‌های شاعر هستند و بدر شاگرد در بیشتر اشعارش هرگاه دریا را آورده است وطن را اراده کرده و با آوردن امواج در شعر قصد تداعی انقلاب را در ذهن خواننده دارد:

«الشمس و الفلاة و السماء و کل ما أراه هناك حيث كان سورها المياه تشع في الخلیج و قال جلدنا و
بج في النشيج والسماء و كن أراها بعد إن عمری انقضي و ليس يرجع الزمان ما مضى» (السیاب،
۲۰۱۶، ج ۲: ۶۰۷).

(ترجمه: و خورشید و بیابان/ و آسمان/ هرچه که می‌بینم/ آنجا که دیوارش آب بود/ در
خلیج می‌تابد/ و پدر بزرگمان باحزن و هفتقه گفت: من دیگر او را نخواهم دید، زندگی من
به پایان رسیده است/ و زمان به گذشته بر نمی‌گردد).

۳-۳ رمل

رمل به زمین‌هایی گفته می‌شود که ریگ‌زار باشند که شامل سواحل خلیج فارس و همچنین برخی
از بیابان‌های کشورهای حاشیه خلیج است.

«من قاع قنری أضحى حتى تمزق الثبور من رجع صوني وهو رمل و ریح من عالم في حفرتي يشتریح مرقومه
في جائتيه القصور» (همان، ۲۰۱۶، ج ۲: ۵۸)

(ترجمه: از زمین قبرم فریاد می‌زنم تا جایی که قبرها هم ناله سر می‌دهند، از پژواک صدایم
که شن و باد است. از جهانی که درون قبرم در حال استراحت است/ دخمه‌ای که در
اطرافش قصرهایی است).

۳-۴. باران

در شعر بدر شاگرد سیاب، یکی از عناصر اقلیمی که بسامد بالایی دارد، مطر (باران) است. او باران
را مایه زندگی و جان‌بخشی به طبیعت می‌داند، همان‌طور که گفته بودیم سیاب از تنهایی و ناامیدی به
طبیعت پناه می‌برد. شاعر هم از وضع موجود عراق و ظلمی که بر آن می‌رود، ناامید است و هم از
وضعیت جسمانی خویش که گرفتار بیماری است. برای همین او از باران انتظار جان‌بخشی دوباره و
تغییر را دارد. باران به عنوان مظهر آرامش و انقلاب و مساعد برای مصادیق اصلاح و شکوفایی در شعر
او وارد شد، اما وقتی شدت آن زیاد شود، گاه تصویری منفی به خود می‌گیرد و شاعر آرزوی پایان آن
را دارد.

«كان أقواس السحاب تشترب الغيوم و قطره قطره تدوب في المطر و كركر الأطفال في عرائش الكروم
و دغدغت صمت العصفير على الشجر انشودة المطر مطر مطر» (همان، ۱۲۵)

(ترجمه: گویی رنگین کمان، ابرها را می نوشید و قطره قطره زیر باران حل می شد، بچه ها در تاکستان‌ها آواز می خواندند و سکوت گنجشک ها روی درختان، آواز باران باران باران...)

۳-۵. پوشش گیاهی

در اشعار سیاب، نشانه‌های گیاهی با کارکرد ادبی ویژه‌ای در خدمت بیان معنا و مفهوم شاعرانه و اغلب در بافت رمانتیک^۱ و سمبولیک^۲ مورد توجه شاعر قرار گرفته است. او با یادکرد بسیاری از نمونه‌های پوشش گیاهی و درختی به هنجارگریزی و توجه به ظرفیت ادبی این واژگان پرداخته است. از آنجایی که او شاعری طبیعت‌گراست، کارکرد بومی و محلی برخی پوشش گیاهی به‌ویژه «نخل» در اشعار او زیاد است.

۳-۶. نخل

در اشعار سیاب، نخل بسیار مورد توجه بوده و شاعر در بسیاری از اشعارش به آن پرداخته است، بدر وقتی از درخت خرما می‌گوید از باروری و صلح در کنار هم صحبت می‌کند. می‌توان گفت در شعر بدرشاگرد نماد خوبی‌ها و باروری است:

«بَعْدَمَا أَتَرْتُنِي سَمِعْتُ الرِّيحَ فِي نَوَاحٍ طَوِيلٍ تُسْفُفُ النُّخِيلَ وَالْحَقِيطِي وَهِيَ تَنُتَائِي إِذْ نَ فَالْجِرَاحِ وَالصَّلِيبِ
الَّذِي سَمَرُونِي عَلَيْهِ الْأَصِيلُ لَمْ تَمُتْنِي وَ أَنْصَتَ كَأَنَّ الْعَوِيلَ» (همان: ۱۰۸).

(ترجمه: بعد از اینکه مرا زمین گذاشتند صدای باد را شنیدم که در ناله‌های طولانی درختان خرما دمیده می‌شوند و ردپاهایی که دور است. پس زخم‌ها و صلیب که مرا بر آن می‌خکوب کردند تو نمردی و گوش دادم: ناله بود).

در شعر دیگری معشوق خود را مورد خطاب قرار می‌دهد او را تنها درخت نخلی می‌داند که در سایه‌اش آرام می‌گیرد:

«وَكُلُّ شَيْءٍ كَانَ إِنْتِظَارًا لِي عَلَى شَطِّ يَهُومٍ فَوْقَهُ الْقَمَرُ وَ تَنَعَسُ فِي حِمَاةِ الطَّيْرِ رَشُّ نَعَاسِهَا أَلْمَطَرُ فَتَبَهَّهَا
فَطَارَتْ تَمَلُّكَ الْأَفَاقِ بِالْأَضْدَاءِ نَاعِشُهُ تَمُوجُ النُّورِ مَرْتَعَا قَوَادِمِهَا وَ تَخْفِقُ فِي خَوَافِيهَا ظِلَالُ الْبَلِّ أَيْنَ
أَصِيلُنَا الصَّنِيئِي فِي جَيْغُورٍ وَسَارِ بَنَّا يَوْسُوسِ زَوْزُقٍ فِي مَائِهِ الْبَلُّورِ وَ أَقْرَأُ وَ هِيَ تُضْغِي وَ الرَّيِّ وَ النُّخْلِ وَ
الْأَعْتَابِ تَحْتُمُ فِي دَوَالِيهَا» (همان: ۶۴۱)

(ترجمه: تمام جوانیش را بر لب ساحلی که ماه بر آن نورافشانی می‌کرد، در انتظار من

سپری کرد/ و پرندگان در پناهش به خواب می رفتند که باران خوابشان را برهم می زد/ پس از خواب بر می خیزند و افق را با صداهای خواب آلود پرمی کنند/ نور ماه ساقه های لرزانش را نورانی می کنند/ کجایند سایه های عصرهای تابستانی ما در جیکور؟ قایق زمزمه کنان ما را در آب های زلال پیش برد/ می خواندم و او گوش می داد و نخل و تپه ها درختان انگور در آرزوی ساق هایش بودند).

۷-۳ گندم

یکی از پوشش های گیاهی که شاعر بارها با کارکردهای مختلف از آن یاد کرده است، «قمح» یا همان گندم است:

«سُخْفًا لَهَذَا الْكُنُونِ أَجْمَعِ وَلَيَجِلَّ بِهِ الدَّمَارُ مَا لِي وَمَا لِلنَّاسِ كَسْتُ أَنَا لِكُلِّ الْجَمْعِ وَأُرِيدُ أَنْ أُرْوِيَ وَأُشْبِعَ مِنْ طَوِي كَالْأَخْرَيْنِ فَلْيَنْزِلُوا لِي مَا اسْتَطَاعُوا مِنْ سَبَابٍ وَاحْتِقَارٍ لِي حَفْنُهُ الْقَمْحِ الَّتِي يَبْدِي وَدَانِيهِ السَّيْنِ» (السیاب، ۲۰۱۶، ج ۲: ۲۶).

(ترجمه: همه این جهان نابود و ویران باد! / مرا چه به مردم؟ من مسئول و پدر همه گرسنگان نیستم/ من می خواهم مانند بقیه سیر و سیراب شوم/ بگذار تا می توانند مرا تحقیر کنند و به من ناسزا گویند/ فقط مشت گندمی که در دست من است مال من است و سال ها رو به پایان است).

۷-۳ شکوفه ها

در شعر سیاب، شکوفه ها در یک تصویرسازی ابداعی و متناسب با معنا قرار گرفته اند.

«الْعَيْدُ مَنْ قَالَ أَتُنْهِي عَيْدَنَا فَلْتَمْلِكِ الدُّنْيَا أَتَأْشِيدُنَا فَأَلْأَرْضُ مَا زَالَتْ بَعِيدٌ تَدُورُ بِالْأَمْسِ كَانَ الْعَيْدُ عَيْدَ الزُّهْرِ وَالْيَوْمِ مَا نَفْعَلُ نَزْرَعُ أَمْ نَقْتُلُ» (همان: ۱۰۴)

(ترجمه: عید، چه کسی گفته عید ما تمام شد؟/ بگذار دنیا از شعارهای ما پر شود/ زمین همچنان در حال چرخش است.../ دیروز عید بود، جشن گل ها/ و امروز؟ چه کار می کنیم/ بکاریم یا بکشیم؟).

۸-۳ انگور

شاعر بارها در شعرهایش از عنب (انگور) و کروم که همان درخت انگور است بارها سخن به میان آورده است:

«مَدِينَتُنَا تُعْرِقُ لَيْكَهَا نَارٌ بِلاَ هَبِّ نَحْمِ دُرُوبُهَا وَالْدَّرُّ يُمْ تَنْزُولُ حِمَاها وَيَضْبَعُهَا الْقُرُوبُ بِكُلِّ مَا حَمَلْتُهُ مِنْ سَحْبٍ فَتَوْشِيكَ أَنْ تَطِيرَ شِرَارُهُ وَيَهْبُ مَوْتَاها صَحَا مِنْ نَوْمِهِ الطَّيِّبِ تَحْتَ عَرَائِشِ الْعَيْبِ» (همان:

(۱۳۰).

(ترجمه: شب شهر ما با آتشی بی شعله می‌سوزد (نورانی می‌شود) راه‌ها و مرواریدهایش گرم می‌شود و آنگاه گرمایش فروکش می‌کند/ و غروب آن را با همه ابرهایش رنگ می‌کند/ نزدیک است جرقه بزند و مرده‌اش را منفجر کند: او از خواب گل‌آلود خود در زیر درختان انگور بیدار شد).

۳-۹ حیوانات و جانوران محلی

در اشعار سیاب، به جانوران زیادی اشاره شده است که می‌توان گفت با اقلیم زندگی شاعر سنخیت دارد.

الف) ثعلب (روباه)

روباه در شعر سیاب با همان بار معنایی منفی حضور دارد که در باورها و سنن معنای فریبکاری و شیادی را به همراه دارد

«كَمْ تَمَضَى الْفَوَادُ أَنْ يُصْبَحَ الْإِنْسَانُ ضَيْدًا لِرُمِيهِ الصَّيَادِ مِثْلَ أَتَى الطَّيَاءُ أَيَّ الْمَصَافِيرِ ضَعِيفًا قَابِعًا فِي
اِزْجَاعِهِمُ الْخَوْفُ يَخْتَضُّ اِزْجَاعًا لِأَنَّ ظِلًّا خَفِيفًا يَزْنِمِي ثُمَّ يَزْنِمِي فِي اِتِّبَادٍ تَعْلَبُ اَلْمَوْتُ قَارِسُ اَلْمَوْتِ عِزْرَائِيلُ
يَدْنُو وَيَسْحَدُ اَلنَّضْلُ آه مِنْهُ آه يَصُكُّ أَشْنَانَهُ اَلْجَوْعَى وَيَرْنُو مُهَلِّدًا» (همان: ۱۰۰).

(ترجمه: چقدر طول می‌کشد تا یک نفر طعمه تیر شکار شود؟/ مثل هر بزرگوهی، هر گنجشکی، ضعیف/ در ترسی لرزان نشسته، از ترس می‌لرزد، زیرا سایه‌ای هولناک/ خودش را می‌اندازد، بعد خودش را به دامی می‌اندازد./ روباه مرگ، شوالیه مرگ، عزرائیل نزدیک می‌شوند و تیز می‌شوند/ تیغه. اوه/ از او آه؟ دندان‌های گرسنه‌اش را به هم فشار داد و تهدیدآمیز نگاه کرد).

ب) خنزیر (گراز)

باتوجه به منطقه زندگی شاعر می‌توان گفت نخلستان‌های جیکور و نهرهای اطراف آن جای مناسبی برای زندگی این حیوان است و در شعر سیاب در مفاهیم نمادین مختلف چون یاغی‌گری و جفاییشکی به کار رفته است:

«كَأَنَّ اَلْخَنَزِيرَ يَشْقُ يُدْبِي وَيُعْوِضُ لَظَاهِ اَلْكَبِدِي وَكَمْ يَتَدَفَّقُ يَنْسَابُ لَمْ يَغْدُ شَقَائِقِي أَوْ قَمَحًا لَكِرْنِ مِلْحًا
(همان: ۷۲).

(ترجمه: دندان گراز دستم را زخمی کرد/ و دردش جگر مرا سوزاند/ و خونم جوشید و جاری شد / ولی از آن شقایق یا گندمی نروید / بلکه نمک رویید).

ج) عنکبوت

در شعر سیاب، عنکبوت در همان معنای نمادین سستی و رخوت تصویر شده است:

« هَذَا حَرَامِي حَاكَتْ اَلْعَنْكَبُوتُ خِيَطًا اِلَيْكَ بِأَنَّهُ يَهْدِي اِلَيْكَ النَّاسُ اِلَى اَمَوْتُ وَالتَّوَرُّ فِي غَايَةِ يُلْقِي دَنَابِيرَ
اَلزَّيْمَانِ اَلْبَخِيلِ مِنْ شَرَفِهِ فِي سَعَفَاتِ اَلنَّخِيلِ » (همان: ۸۴).

(این غار حرامی من است که عنکبوت بر روی درش تارهای تنیده و بدین وسیله به مردم
اعلام می دارد که من می میرم و نور در جنگل دینارهای زمانه بخیل را از بلندی در میان
شاخه های نخل می اندازد)

د) عصفور (گنجشک)

در فرهنگ ها و باور عربی، گنجشک دارای بار معنایی و نمادین مختلف است. در شعر سیاب،

به عنوان

شاعری که زبانش رمزگونه است، تعبیرات رمزی متداول است. (عبدی، ۱۳۹۱: ۱۱۱) گنجشک نیز

نشانه های مختلفی دارد:

« آوَلَوْلَاكَ يَا كَاذِبُ مَا عَفَّتْ دَارِي مَا تَرَكْتُ الزُّهُورَ الَّتِي فُتِحَتْ فِي جِدَارِي وَالْعَصَافِيرُ فِي رُكْنِ بَيْتِي كَسُنَّ
اِخْتِصَامُ مَرِّ يَوْمٍ فَشَهْرٍ فَشَهْرٍ فَعَامٌ » (السیاب، ۲۰۱۶، ج ۲: ۳۰۹)

(ترجمه: آه ای بیماری اگر تو نبودی من خانه ام را ترک نمی کردم. / گل هایی را که در
دیوارم شکوفا شده بودند، و گنجشک هایی را که روزها، ماهها، و سالها، نظاره گر دعوایشان
بودم رها نمی کردم).

ه) فراشه (پروانه)

پروانه در شعر سیاب، با همان معنای مثبت و رهاشدگی در عین سوختن در شعر سیاب تصویر شده

است:

« قَبْرِوَيْكُ أَنْ يَفْتَحُوهُمِ تَوْضِيعُ نَوَازِ وَرَفِّ كَأَنَّ أَلْفَ قَرَّاشَةٍ كَثُرَتْ عَلَيَّ الْأُفُقُ نُشِيبُهُمُ الصَّغِيرَ قُبُورِ
اَلْخَوْنِ تَنَادَيْنَا وَتَبَحُّثُ عَنَّا اَلْبَدِينَا » (همان: ۱۳۳).

(ترجمه: چه نزدیک است که میدانی از نور باز شود- همان طور که او چشمک می زند و بال
می زند- گویی هزار پروانه در افق پراکنده شده اند / سرود کوچک آنها: قبر برادرانمان ما را
صدا می کنند / و دست هایمان در جستجوی توست).

۳-۱۰ اصطلاحات و اسامی خاص

مهم ترین ویژگی اقلیم گرایی در شعر او این است که توانسته این پدیده های طبیعی را با مفاهیم

سیاسی و اجتماعی پیوند دهد و با بیانی نمادین آن‌ها را به کار ببرد.

نام شاعر همیشه با نام روستایش جیکور پیوند خورده است. جیکور روستایی است که خانه‌هایش از گل و شاخه‌های نخل ساخته شده است، راه ارتباطی جیکور با روستاهای هم‌جوار و خارج روستا جاده‌ای خاکی بود که دو طرف آن را نخلستان‌های وسیعی فراگرفته بود، در بین نخلستان‌های جیکور نهرهای کوچک آب جاری بود، زیباترین آن‌ها نهر بویب است. بویب، از نهر بزرگتری به نام جیکور سرچشمه می‌گیرد (المعوش، ۲۰۰۶: ۱۳)

الف) جیکور

از آن‌جایی که جیکور، محل تولد سیاب است، بارزترین جلوه نوستالژیک و بومی در شعر او، یادکرد این واژه با رویکردی اغلب رمانتیک است:

«جِیکورِ واشجارِ المدینه أَشجارها دائِمه الحُضِرْ کَأَنَّها أعمدُهُ مِنْ رُحامٍ لَا عَرِي یَعْرِوها وَلَا صَفْرُهُ وَلِیلِها لَا یَنَامُ یَطْلُعُ مِنْ أَفْداحِهِ فجره لَکِنْ فی جِیکورِ لِلصَّیْفِ أَلْوَانُ کَمَا لِلشَّیْءِ وَتَغْرُبُ الشَّمْسُ کَأَنَّ السَّمَاءَ حَقْلٌ یَمْصُ أَلْمَاءُ أَزْهَارُهُ السَّکَرِی غِنَاءُ الطَّیْورِ نَاحِلُهُ کَالصَّیْدِ أَنْغامه البُلُورِ کَأَنَّ فیها مَدِی یَجْرَحُنْ قَلْبِی قِیْسَ نَزَفَنَ مِنْهُ الثُّورُ تَغْرُبُ الشَّمْسُ وَهَذَا الْمَسَاءُ أَمْطَرُ فی جِیکورِ» (السیاب، ۲۰۱۶، ج ۲: ۵۳۴ - ۶۳۳).

(ترجمه: جیکور و درختان شهر/ درختان آن همیشه سرسبزند/ انگار ستون‌هایی از مرم‌رند/ نه برهنگی بر آن‌ها چیره می‌شود، و نه زردی، / و شب او نمی‌خوابد/ و سحر از کاسه‌های شرابش بیرون می‌آید/ ولی در جیکور/ تابستان رنگ‌هایی مانند زمستان دارد، / و خورشید چنان غروب می‌کند که انگار آسمان / کشتزاری است که آب را جذب می‌کند، / گل‌های مستش، آواز خواندن پرندگان./ چون پژواکی است شفاف/ مسیری به طرف قلبم دارند آن‌ها قلب من را زخمی می‌کنند و از آن نور جاری می‌شود. خورشید غروب می‌کند/ و در این شامگاهان بر جیکور بیار...)

ب) جویبار بویب

سیاب در بسیاری از اشعارش از جویباری به نام «بویب» یاد می‌کند. این جویبار، مسیر آبیاری نخلستان بوده است که از شط العرب فاصله دارد. او با یادکرد این جویبار، از دوران خوش کودکی‌اش سخن می‌گوید، در این شعر فداکاری به معنای جامع و انسانی آن برای ما تجسم یافته است و حیات و پیروزی و شکوفایی را عطا می‌کند و از این منطق بدر شاکر السیاب با بویب سفری به سوی مرگ آغاز کرد:

«بویبِ بُویبِ اَجْرَاسِ بُرْجِ ضَاحٍ فِي قَرَارِهِ الْبَحْرُ الْمَاءُ فِي الْجِرَارِ وَالْعُرُوبُ فِي الشَّجَرِ وَتَنْضِجُ الْجِرَارُ وَالْعُرُوبُ فِي الشَّجَرِ وَتَنْضِجُ الْجِرَارُ اَجْرَاسًا مِنْ اَلْمَطَرِ يَلُورُهَا يَدُوبُ فِي اَنْبِيْنِ بُوَيْبِ بُوَيْبِ قَيْدُهُمْ فِي دَمِي حَيْنِ اَلَيْكَ يَا بُوَيْبِ يَا هَمْرِي اَلْحَزِينِ كَالْمَطَرِ اَوْدَ كَو عَدَوْتُ فِي الظَّلَامِ اَقْدُ قَبْضِي تَحْمِلَانِ شَوْقَ عَامٍ فِي كُلِّ لَضْبَعٍ كَأَنِّي اَحْمِلُ النُّدُورَ اِلَيْكَ مِنْ قَمَحٍ وَمِنْ زَمُورٍ». (همان: ۱۰۵)

(ترجمه: بویب/ ناقوس های برجی گم شده در اعماق دریا./ آب در کوزه ها، غروب آفتاب در درختان/ کوزه ها سرریز می شوند و در درختان غروب می کنند/ درکوزه ها صدای زنگی از باران می زند/ بلورهای آن در ناله حل می شوند/ بویب... بویب... دلتنگی و عشقی در خون من است که آن ها را به من راهنمایی می کند/ به تو ای بویب/ ای رود غم انگیزم چون باران غم / دوست دارم در تاریکی بدوم/ دو مشت را در حالی که اشتیاق سال ها را با خود حمل می کند محکم می بندم/ روی هر انگشتم انگار نذر می کنم/ به تو، از گندم و گل.)

ج) کعبه

در شعر سیاب، کعبه با همان قداست و امنیت تصویر شده است

« اَللّٰهُ اَلْكَعْبَةُ اَلْجَبَّارُ تَدْرِعُ اَمْسٍ فِي ذِي قَارٍ يَدْرِعُ مِنْ دَمِ اَلنَّعْمَانِ فِي حَافَتِهَا اَثَارُ اِلٰهِ مُحَمَّدٍ وَ اِلٰهُ اَبَاهِي مِنْ اَلْعَرَبِ وَفِي يَافَا رَآهُ اَلْقَوْمُ يَبْكِي فِي بَقَايَا الدَّارِ» (همان: ۶۳)

(خدای بزرگ کعبه/ وی دیروز در ذی قار زره به تن کرد/ ذره ای از خون شقایق، در لبه های آن وجود دارد/ آثار خدای محمد و معبود پدران من از اعراب/ و در یافا مردم او را در حال گریه در بقایای خانه دیدند.)

۳-۱۱. خوراک، پوشاک و مشاغل

در اشعار بدرشاگر سیاب به بسیاری از انواع غذاها و خوراک اشاره شده است

الف) خبز (نان)

نان با همان معنای فرهنگی رزق و روزی داری در شعر سیاب نشان داده شده است:

« كُنْفِي كُلِّ نَفْرِكَانِ يَدْعُوهُ جُوعُهُ اِلَّا اَحَاطَتْهُ الْمُدِّي وَالْاَصَابِعُ دَمِي هَلْهَلِ اَلْحَمَرُ اَلَّتِي تَشْرَبُوتُهَا وَتَحْمِي هُوَ اَلْخُبْزُ اَلَّذِي نَالَ جَاعَتِي» (همان: ۳۲).

(ترجمه: کف دست هر کسی که او را گرسنه خطاب می کند خدایی است که با انگشتان احاطه شده است./ خون من شرابی است که می نوشید و گوشت من نانی است که گرسنگان به دست آورده اند.)

(ب) الرطب (خرما)

با توجه به خرماخیز بودن سرزمین‌های عربی، در اشعار شاعران، رنگ و لعاب ویژه‌ای دارد. در اشعار سیاب نیز، با مفهوم روزی دهندگی تصویر شده است:

«وَمَحَّتِ النَّخْلُ حَيْثُ تَطْلُبُ نَمَطُ كُلِّ مَا سَعَفَهُ تَرَاقَصَتِ الْفَقَائِعُ وَهِيَ تَجُرُّ إِنَّهُ الرُّطْبُ تُسَاقِطُ فِي يَدِ الْعَذْرَاءِ وَهِيَ تَهْتَفُ فِي كَهْفِهِ بِجَمْعِ النَّخْلَةِ الْفَرَعَاءِ تَاجٌ وَلَيْدَكَ الْأَنْوَارُ لَا اللَّهَبُ» (همان: ۵۹۸)

(ترجمه: و زیر درختان خرما، جایی که همه شاخه‌هایش می‌بارد حباب‌ها در حالی که می‌دوبندند می‌رقصیدند - همانا او خرماست / در حالی که از اشتیاق او می‌لرزید، به دست باکره افتاد (تاج نوزاد تو نور است نه طلا).

(ج) الجوراب

در شعر سیاب، جوراب با بار معنایی طنزدار و نمادین آمده است. به عنوان نمونه در شعر زیر، در یک نقد اجتماعی آن را بیان کرده است:

«مِنَ السُّكَارِيِّ بِالْحُمُورِ كَهَوْلَاءُ الْفَاجِرِينَ بِأَلْفُجُورٍ الشَّارِبِينَ كَمَنْ تَضَاجَعَتْ نَفْسُهَا مَعْنَى الْعِشَاءِ الدَّافِيَةِ خُرُوقَ بَالِيهِ الْجُورَابِ فِي الْحِدَاءِ بِتَسَامُونٍ مَعَ الْبَغَايَا فِي الْعَشِيِّ عَلَيَّ الْأُجُورُ لِيُوقِرُوا كَمَنْ الْقَطُورِ» (همان: ۱۵۸).

(ترجمه: مستانی که خود را با مشروب مست می‌کند مانند فاجرانی هستند که با خود شهوت‌رانی می‌کنند یا تن‌فروشی می‌کنند برای به دست آوردن شامی، کسانی که کهنه جوراب‌هایی را در کفش دفن می‌کنند / سر شام با فاحشه‌ها بر سر دستمزد چانه می‌زنند / برای به دست آوردن بهای صبحانه)

(د) حذاء (کفش)

کفش نیز مانند جوراب، به عنوان رمزی از پوشش، با نقد اجتماعی در شعر سیاب مطرح شده است:

«وَالنَّاسُ نَامُوهُمُ تَرْتَقِبُ الزَّوْءَ بِأَلْفِ عِشَاءٍ هَذَا الَّذِي عَرَضَتْهُ كَالسِّلْعِ الْقَدِيمَةِ كَالْحِدَاءِ أَوْ كَالْجَرَارِ الْبَالِيَاتِ كَأَسْطُورَاتِ الْغَنَاءِ» (همان: ۱۶۳)

(ترجمه: و مردم خوابیدند - و او بدون شام منتظر زناکاران است / این چیزی است که او مانند کالاهای قدیمی عرضه کرده است: مانند کفش / یا مثل کوزه‌های فرسوده، مثل ضبط صوت‌های قدیمی پخش ترانه).

(ه) ناطور (نگهبان)

«قَطَّعَتِ الدُّرُوبُ مَقَصَّ هَذَا الْهَاطِلِ الْمَذَرَّارِ قَطْعَهَا وَوَرَاها وَطَوَّقَتْ الْعَمَائِرَ مِنْ مُجْدُوعِ النَّخْلِ فِي الْأَمْطَارِ كَعَرَقِي مِنْ سَفِينَةٍ سِنْدَبَادَ كَقَصْبِهِ خَضِرَاءَ أَرْجَاهَا وَخَلَاهَا لِيَّ الْعَدِ أَمَّهْدُ النَّاطُورِ وَهُوَ يُدِيرُ فِي الْعَرَفِ

كُؤُوشِ الشَّائِي يَلْمُسُ بِنْدِ قَيْتِه وَيَسْعِلُ ثُمَّ يَعْزُرُ طَرَقَه الشَّرْفَه» (همان: ۶۰۰)

(ترجمه: مسیرها قطع شد. این باران جزر و مدی را قیچی کن/ برش داد و دید/ گذرگاه‌ها توسط تنه درختان خرما در باران محصور شده بود/ مثل غرق شدن از کشتی سنبداد، مثل قصه سبزی که به تعویق انداخت و رفت/ تا فردا (احمد) دربان دور اتاق می‌دود/ فنجان‌های چای، اسلحه‌اش را لمس می‌کند، سرفه می‌کند، سپس اندام‌هایش را روی هم می‌زند).

(و) ملاح (کشتیان)

سیاب، واژه کشتیان را در یک مفهوم نمادین به کار برده است. شاعر از این واژه در یک هم ترازای معنایی و لفظی در تصویرسازی بهره برده است:

«ظِلَالٌ يَدَاعِبُ فِيهِ جُنَّاتُهُ مُتَعَلِّقًا بِشِرَاعِ كُلِّ سَفِينَةٍ لِيَجْذِبَ الْمَلَّاحُ أَغْنِيَاتِهِ وَيُلَوِّدَ أَنْوَارَ الْمُجُومِ بِصُدْرِهِ وَتَرَاقُصُ الْأَمْوَاجُ مِنْ ضَحْكَاتِهِ» (همان: ۲۴۹).

(ترجمه: سایه‌ای که با پری‌هایش معاشقه می‌کند/ مربوط به بادبان هر کشتی/ بگذازد/ قایقران آهنگ‌هایش را بسازد/ و چراغ‌های حمله به سینه‌اش پناه برد/ امواج از خنده او می‌رقصند).

۱۲-۳. عناصر اقلیمی شهری

سیاب با وجود آمدن به شهر که از نظر او، مرکز از دست دادن پاکی و بی‌آلایشی، و محل مواجه شدن با گناه و فریب است، آرزوی بازگشت به آن زندگی با صفای روستارا در سردارد. (امیری، ۱۳۹۰: ۷۷) با توجه به آن چه بیان گردید، شهر و تعلقات مربوط به آن نیز جزء عناصر اقلیمی به شمار می‌رود، اقلیمی که در آن با رشد و پیشرفت و مدرنیت همراه است. با توجه به نوگرایی سیاب؛ این عناصر در شعر او در راستای نوگرایی و دگردیسی عینی تصویر شده است.

(الف) جرائد (روزنامه‌ها)

با ورود تفکر تجددگرایی در شعر معاصر، روزنامه و نشریه‌ها به عنوان رسانه‌های ارتباطی آن روز، مورد توجه شاعران به ویژه روشنفکران قرار گرفت. در اشعار سیاب نیز به روزنامه به عنوان یک عنصر اقلیمی مدرن اشاره شده است.

«هَكَذَا الدُّنْيَا شَيْءٌ ثُمَّ صَيِّفٌ كَيْسٌ فِي جَيْكُورٍ حَتَّكَرٍ وَلَا فِيهَا مَصَارِفٌ أَوْ جَرَائِدٌ كَيْلٌ كُورِيَا يَرِي شَفَقًا مِنَ التَّيَرَانِ» (همان: ۶۲۰).

(ترجمه: دنیا اینگونه است/ زمستان بعد تابستان نه در جیکور/ هیچ بانک یا روزنامه‌ای در

آن نیست: «شب کره از کثرت آتش چون شفق دیده می‌شود».

ب) باص (اتوبوس)

اتوبوس به عنوان ابزار حمل و نقل شهری جزء عناصر اقلیمی شهر به شمار می‌رود و در شعر سیاب نیز به کار رفته است:

«وَأَمْسِ رَأَيْتُهَا فِي مَوْفِقِ الْبَاصِ تَنْتَظِرُ قَبَاعِدُ الْخَطِيِّ وَتَأَيُّتُ عَنْهَا لَا أُرِيدُ الْقُرْبَ مِنْهَا هَذِهِ الشَّمْطَاءُ» (همان: ۶۴۰).

(ترجمه: دیروز او را در ایستگاه اتوبوس دیدم که منتظر بود/ پس از قدم‌هایم فاصله گرفتم و از آن‌ها فاصله گرفتم. نمی‌خواهم به او نزدیک بشوم)

۴. نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق حاضر نشان‌دهنده آن است که اولاً هر دو شاعر در پرداختن به عناصر اقلیمی شاعرانی توانا، حساس و شعرشان در این عرصه پر از کاربرد مؤلفه‌های موردنظر بوده است. در شعر نیما یوشیج عناصر و شاخصه‌های اقلیمی گوناگون و متنوعی حضور دارند. نیما به عناصر بومی نظیر کوه و جنگل، آواها و حیوانات بومی در شعر خود توجه می‌کند. همچنین به دلیل آشنایی با طبیعت و نیز، جو اجتماعی و سیاسی حاکم در آن دوران و روستازاده بودن، زبان شعر بدر شاکر و نیما یوشیج در خیلی موارد مشابه است. براساس بررسی انجام شده مشخص گردید که این تأثیر زندگی روستایی را بر آثار نیما و بدر شاکر به‌وضوح نشان می‌دهد. نیما با وارد کردن واژگان، عناصر بومی خاص منطقه شمال، شعر اقلیمی را پایه‌گذاری کرد و گسترش داد. نیما با این اقدام باعث شد که شاعران بعد از او هم به تقلید از او عناصر اقلیمی را در شعر خود به کار ببرند. مضامینی از قبیل مشکلات مردم منطقه، تاریخ و افتخارات گذشته، اشاره به باورها و عقاید مردم، مسائل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و مواردی از این قبیل در شعر نیما به چشم می‌خورد. توجه به رنگ‌ها به‌خصوص سبز در شعر نیما حاصل تفکر سبز و نماد سرسبزی اقلیم شمال است.

در شعر السیاب اقلیم حضوری پررنگ دارد، با این حال هر یک به شیوه خود به این مفهوم نزدیک می‌شوند. در شعر بدر شاکر السیاب مؤلفه‌های اقلیمی نظیر رنگ‌ها، زنان محلی، آواها، عطرها، حیوانات و همچنین رسومات حضوری ملموس و پررنگ دارند با این حال شعر بدر شاکر السیاب همه این عناصر را در هیأت و جامه امر اجتماعی می‌سازد و لحافی از خیال و تصویرگری شاعرانه بر سر آن‌ها می‌کشد.

در شعر نیما طبیعت روستایی یکی از عناصری است که بستر پرداختن به اقلیم را فراهم آورده و بر آن مهر تأکید می‌نهد. در شعر بدرشاگرد سیاب این نگاه نوستالژیک جای خود را به نگرشی انتقادی می‌دهد و به اقلیم و عناصر دال بر آن بُعدی اجتماعی تر می‌دهد.

پی‌نوشت

علی اسفندیاری (علی نوری)، مشهور به نیما یوشیج، متولد آبان ۱۳۱۵ ه. ق (۱۲۷۴ ه. ش) در دهکده یوش، واقع در استان مازندران است، او در سال ۱۳۰۰ خورشیدی نام نیما را برای خود برگزید. دوران کودکی‌اش را در جنگل‌های سبز و دامنه کوه‌های برافراشته شمال سپری کرد. پدرش ابراهیم خان نوری که از خاندان قدیمی یوش بود، به کشاورزی و گله‌داری مشغول بود. پدرش او را با راه و رسم زندگی روستایی آشنا ساخت. نیما تا دوازده سالگی در یوش زندگی می‌کرد. خود در نامه‌هایش، درباره دوران کودکی‌اش چنین می‌نویسد: «زندگی من در بین شیانان و ایلخی‌بانان گذشت که به هوای چراگاه به نقاط دور ییلاق و قشلاق می‌کنند و شب بالای کوه‌ها ساعات طولانی با هم به دور آتش جمع می‌شوند» (آرین‌پور، ۱۳۵۲: ۴۴۶).

کتابنامه

- آرین‌پور، یحیی. (۱۳۵۲). *از نیما تا روزگار ما*، تهران: زوار
- السیاب، بدرشاگرد. (۲۰۱۶). *دیوان بدرشاگرد السیاب المجلد الأول*. بغداد: دار العوده.
- السیاب، بدرشاگرد. (۲۰۱۶). *دیوان بدرشاگرد السیاب المجلد الثاني*. بغداد: دار العوده.
- المعوش، سالم. (۲۰۰۶). *بدرشاگرد السیاب نموذج عصری لم یتکتمل*، موسسه بحسون لبنان.
- امیری، جهانگیر. (۱۳۹۱). «دغدغه‌های سیاسی در شعر بدرشاگرد سیاب و مهدی اخوان ثالث»، *کاوش نامه ادبیات تطبیقی*، سال اول شماره ۲، صص ۷۱-۹۸.
- انوشه، حسن. (۱۳۷۶). *فرهنگ نامه ادب فارسی*. تهران: سازمان چاپ و انتشارات.
- جعفری قناتی، محمد. (۱۳۸۶). *ادبیات اقلیمی*. تهران: نشریه کتاب ماه.
- حسین پورجافی، علی. (۱۳۸۳). *جریان‌های شعری معاصر فارسی*. تهران: امیر کبیر.
- خدادوست، ابراهیم. (۱۳۸۰). «داستان بومی در اقلیم سبز شمال- گزارشی از همایش بررسی ادبیات اقلیمی»، *نشریه ادبیات داستانی*، شماره ۵۸، صص ۳۸-۴۱.
- دادخواه، حسن؛ حیدری، محسن. (۱۳۸۵). «رمانتیسزم در شعر بدرشاگرد السیاب»، *نشر پژوهی ادب فارسی*، (۱۹)۱، صص ۱۱۳-۱۲۸.
- دستغیب، عبدالعلی. (۱۳۹۵). «پرداختی به ادبیات بومی ایران»، *نشریه سیاه مشق*، شماره ۱، صص ۷۵-۸۰.
- رحیمی فرد، شهناز. (۱۳۸۹). «تأثیر اقلیم بر شعر شاعران معاصر با تأکید بر نیما یوشیج، فروغ فرخزاد و منوچهر آتشی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه لرستان.
- زرین کوب، عبدالحسین. (۱۳۵۷). *نقد ادبی*. تهران: انتشارات امیر کبیر

- زرقانی، سیدجواد. (۱۳۹۰). «تجلی شاعرانه طبیعت در شعر نیمایوشیج، سهراب سپهری و شفیعی کدکنی»، نشریه علوم/ادبی، شماره ۶، صص ۱۹۶-۱۷۱.
- شریفیان، مهدی. (۱۳۸۹). «بن‌مایه‌های رمانتیک‌ی شعر نیا و اعظم سلیمانی ایرانشاهی»، پژوهشنامه ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان، ۸(۱۵)، صص ۱۸۷-۲۱۲.
- شفیعی کدکنی، محمدرضا. (۱۳۹۰). شعر معاصر عرب. تهران: انتشارات توس.
- عبدی، صلاح‌الدین. (۱۳۹۱). «بررسی تطبیقی طبیعت در شعر سهراب سپهری و بدرشا کرالسیاب»، کاوش‌نامه ادبیات تطبیقی، سال دوم، شماره ۸، صص ۱۰۱-۱۱۹.
- علی پور، منوچهر. (۱۳۸۲). مشاهیر ایرانی، نیمایوشیج، تهران: انتشارات تیرگان.
- فتوحی، محمود. (۱۳۸۵). بلاغت تصویر، تهران: انتشارات سخن.
- فلکی، محمود. (۱۳۷۳). نگاهی نو به نیا (نقد شعر). تهران: انتشارات مروارید، توس.
- محمدرضایی، علیرضا و آرمات، سمیه. (۱۳۸۷). «بررسی تطبیقی اشعار بدر شاکر و نیمایوشیج». مجله ادبیات تطبیقی دانشگاه جیرفت، ۳(۶)، صص ۳۱۸-۳۷۳.
- یوشیج، نیا. (۱۳۷۶). مجموعه کامل نامه‌های نیا یوشیج. گردآوری سیروس طاهباز، تهران: نشر علمی.
- یوشیج، نیا. (۱۳۸۹). مجموعه کامل اشعار نیا یوشیج. گردآوری سیروس طاهباز، تهران: انتشارات نگاه.

References

- Abdi, S. (2012). "A Comparative Study of Nature in the Poetry of Sohrab Sepehri and Badr Shakir al-Sayyab", *Kavosh Nameh Adabiat-e Tatbiqi*, 2(8), pp. 101-119. (In Persian).
- Arynpoor, Y. (1973). *From Nima to Our Time*, Tehran, Zovvar Publications. (In Persian).
- Al-Siyab, B. (2016). *Diwan of Badr Shakir al-Siyab*. Vol. 1. Baghdad: Dar al-Awda Publications. (In Arabic).
- Al-Siyab, B. (2016). *Diwan Badr Shakir al-Siyab*. Vol. 2. Baghdad: Dar al-Awda Publications. (In Arabic).
- Alipour, M. (2003). *Famous Iranians. Nima Yooshij*, Tehran: Tirgan Publications. (In Persian).
- Al-Maoush, S. (2006). *Badr Shakir al-Sayyab: A modern paradigm that remained incomplete*. BahsunPublishing, Lebanon. (In Persian).
- Amiri, J. (2012). "Political Concerns in the Poetry of Badr Shakir al-Sayyab and Mehdi Akhavan-Sales". *Journal of Comparative Literature Studies*, Vol. 1, No. 2, pp. 71-98. (In Persian).
- Anoushe, H. (1997). *Dictionary of Persian literature*. Tehran: Printing and Publishing Organization. (In Persian).

- Dadkhah, H; Heydari, M. (2006). "Romanticism in the poetry of Badr al-Shaker al-Siyab". *Prose research of Persian literature*, 1(19), 113-128. (In Persian).
- Dastgheib, Abdolali. (2016). "A Study on Iranian Regional Literature". *Siah Mashgh Journal*, No. 1, pp. 75-80. (In Persian).
- Falki, M. (1994). *A new look at Nima (poetry criticism)*. Tehran: Morvarid Publications. (In Persian).
- Fotouhi, M. (2006). *The Rhetoric of Imagery*. Tehran: Sokhan Publications. (In Persian).
- Jafari Qanawati, M. (2007). *Climate literature*. Tehran: Kitab Mah. (In Persian).
- Khodadoust, E. (2001). "Native Stories in the Green Climate of the North: A Report on the Conference for Investigating Regional Literature". *Journal of Fiction Literature*, No. 58, pp. 38-41. (In Persian).
- Mohammadrezaei, A; Armat, S. (2007). Comparative study of Badr Shaker and Nima Yoshij's poems. *Journal of Comparative Literature of Jiroft University*, 3(6), 318-373. (In Persian).
- Pourjafi, H. (2004). *Contemporary Persian poetry trends*. Tehran: Amir Kabir Publications. (In Persian).
- Rahimi Fard, Sh. (2001). "The effect of climate on the poetry of contemporary poets with emphasis on Nima Yoshij, Forough Farrokhzad and Manouchehr Atashi". *Master's thesis, Lorestan University*. (In Persian).
- Shafi'i Kadkani, M. (2010). *Contemporary Arab poetry*. Tehran: Toos Publications. (In Persian).
- Sharifian, M. (2009). "The romantic themes of Nima and Azam Soleimani Iranshahi's poetry". *Research Journal of Ghanaian Literature (University of Sistan and Baluchistan)*, 8(15), 187-212. (In Persian).
- Yoshij, N. (2004). *Seven books of Nima Yoshij*. Tehran: Omid-e farda. (In Persian).
- Yoshij, N. (2010). *The complete collection of poems by Nima Yoshij*. Collection of Siros Tahbaz, Tehran: Negah Publications. (In Persian).
- Magazines
- Yoshij, N. (1997). *The complete collection of Nima Yoshij's letters*. Compiled by Siros Tahbaz, Tehran: Scientific Publication. (In Persian).
- Zarghani, S. J. (2011). "The Poetic Manifestation of Nature in the Poetry of Nima Yushij, Sohrab Sepehri, and Mohammad-Reza Shafiei Kadkani". *Journal of Literary Sciences*, 6, 171-196. (In Persian).
- Zarrinkoub, A. (1978). *Literary Criticism*. Tehran: Amir Kabir Publications. (In Persian).

تحليل مقارنة لتأثير البيئي شعر نيماء يوشيج وبدر شاكرا السياب

سيد مهدي فواضلي^١ | صفيه مرادخاني^{٢*} | محمد خسروي شكيب^٣

١. خريج دراسات عليا بكالوريوس، الادب الفارسيه، كلية الادب والعلوم الانسانية، جامعة لرستان، خرم آباد، ايران

العنوان الإلكتروني: sydmhdyfwdly94@gmail.com

٢. الكاتب المسؤول، استاذ مشارك، في قسم اللغة الفارسيه، الادب و العلوم الانسانية، لرستان، خرم آباد، ايران

العنوان الإلكتروني: moradkhani.s@lu.ac.ir

٣. استاذ، الادب الفارسيه، الادب والعلوم الانسانية، لرستان، خرم آباد، ايران

العنوان الإلكتروني: khosravi.m@lu.ac.ir

الملخص

معلومات المقال

لقد عاد مفهوم البيئه الى الظهور في الأعمال الفنية والأدبية المعاصرة مع التحول الفلسفي والسوسيولوجي لمفهوم الطبيعة. وقد اتبعت الدراسة الحالية المنهج الوصفي التحليلي في متابعة وتحليل هذا المفهوم في قصائد الشعراء المعاصرين الإيراني والعراقي نيماء يوشيج وبدر شاكرا السياب. وتظهر النتائج أن الجانب المشترك في هذه المناقشة في أعمال الشعراء هو أن أمثلة المناخ لا تقتصر على قدرات الطبيعة؛ بل إنه يشير إلى جوانب أو جوانب العلاقة بين الطبيعة والثقافة. وتغطي قضايا مثل الألوان، والعادات والتقاليد، والطعام، وملبس النبات، والجبال، والغابات، والبحر، والملابس، والكلام، مظاهر مفهوم المناخ في أعمال الشعراء. في شعر نيماء، تشير العناصر أو المكونات المناخية في الغالب إلى ذكر أشياء كانت غائبة في الشعر الفارسي الكلاسيكي وتنتمي إلى القوام الطبيعي لوطنه. كما أن عناصر المناخ وتجلياته حاضرة في شعر السياب أيضاً، وشعره من حيث ميله إلى عناصر الطبيعة يقربه من شعر القدماء والشعراء الذين كتبوا عن الطبيعة. ويتقارب نيماء وبدر شاكرا السياب في استخدامهما للنباتات في أعمالهما، ويرجع السبب في ذلك إلى أن نيماء يعيش في غابات الشمال وبدر شاكرا يعيش في بساتين النخيل في جيکور.

نوع المقال: مقالة محكمة

الوصول: ١٤٤٦/٠٨/٠٥

التنقيح والمراجعة: ١٤٤٧/١٢/٢٨

القبول: ١٤٤٨/٠١/٠١

النشر: ١٤٤٨/٠١/٠٧

الكلمات الدلالية:

الشعر الحر،

اقليم،

نيماء يوشيج،

بدر شاكرا السياب،

الطبيعة.

الإحالة: فواضلي، سيد مهدي؛ مرادخاني، صفيه و خسروي شكيب، محمد (١٤٤٨). تحليل مقارنة لتأثير البيئي شعر نيماء يوشيج وبدر شاكرا السياب. بحوث في الأدب

المقارن، ١٦ (٢)، ١٠١-١٣٠.

© الكتاب.

النشر: جامعة رازي

DOI: 10.22126/jccl.2026.11734.2678